

Kīnas Tautas Republikas Centralās Tautas Valdības Priekšsēdētājam biedram MAO CZE-DUNAM

Pekīnā

Kīnas Tautas Republikas pasludināšanas otrajā gadadienā lūdzu Jūs, biedri Priekšsēdētāji, pieņemt manus draudzīgos apsveikumus.

No sirds novēlu lielajai kīniešu tautai, Kīnas Tautas Republikas Valdībai un personīgi Jums turpmākus panākumus tautas demokrātiskās Kīnas celtniecībā.

Lai arī turpmāk nostiprinās Kīnas Tautas Republikas un Padomju Savienības lielā draudzība, kas ir stingra garantija mieram un drošībai Tālajos Austrumos!

J. STAĻINS

TELEGRAMA

Kīnas Tautas Republikas Valsts Administratīvās Padomes Premjeram un Ārlietu ministram biedram ČŽOU EN-LAJAM

Pekīnā

Sakarā ar Kīnas Tautas Republikas otro gadadienu lūdzu Jūs pieņemt manus apsveikumus un sirsnīgi novēlu lielajai kīniešu tautai un personīgi Jums turpmākus panākumus mierīgajā celtniecībā, mūsu tautu nesatricināmās draudzības nostiprināšanā un cīņā par sīngru mieru visā pasaulē.

A. Višinskis

PADOMJU MUZIKAS JAUNRADES UZDEVUMI

Boļševiku partijas centrālais orgāns «Pravda» pēdējos mēnešos publicējis virkni redakcijas rakstu, kuros asi un savlaicīgi izvirzīti aktuāli jautājumi par mūsu mākslu un literatūru. Šie raksti, kas radīti dzīvu interesi padomju tautā, dziļi savilņojuši visu māksliniecisko inteliģenci, tieši izriet no VK(b)P CK vēsturiskajiem lēmumiem par ideoloģiskajiem jautājumiem. Operas «No visas sirds» neveiksme, trūkumi operā «Bogdans Chmeļņickis», ideoloģiskie izkropļojumi literatūrā, dažu kino filmu kļūdas ir nopietnas parādības. Visos kritizētos darbos trūkst socialistiskā realisma galvenā nosacījuma: nav vēsturiskās patiesības, nav padomju īstenības patiesa atspulga. Iedziļināšanos dzīvē aizstāj paviršs gadījuma fakti sakopojums. Dzejnieks V. Sosjura dzejoli «Mili Ukrainu» padomju patriotisma un tautu draudzības propagandas vietā pauž satrūnējušo, boļševiku partijas sen nosodīto nacionālismu. Dzejnieks A. Prokofjevs socialisma īstenības izpausmes vietā apdzied kaut kādu «mūžīgu», abstraktu dzimteni. Visas šīs kļūmes, kas spīgti izpaudušās dažu pieredzējušu un apdāvinātu autoru darbos, liecina par nopietnu pieeju jaunrades uzdevumiem, par kritikas un paškritikas atslābumu.

Uz šiem trūkumiem jāsauc uzmanība arī Padomju Latvijas muzikas frontes darbiniekiem. Tiesa, mūsu muzikas jaunradē ir nenoliedzami sasniegumi. Augstāko pārbaudījumu — tautas vērtējumu izturējuši tādi lieli darbi kā J. Ivanova 6. simfonija, A. Skultes balets «Brīvības sakts», muzika filmai «Rainis», M. Zariņa oratorija «Valmieras varonis». Šo darbu apbalvošanu ar Staļina premiju ir latviešu muzikas pirmo nopietno sasniegumu apliecinājums ceļā uz socialistisko realizmu. Pēdējā gadā muzikas pūža nākušā klāt jauni zīmīgi ieguldījumi. Te vispirms iepriecina aktivitāte dziesmu, īpaši masu dziesmu laukā. Tādas devusi J. Ozoliņš, P. Smilga, M. Goldins un citi skanraži. Ar jauno, padomju kolchoznieku sacerēto folkloru produktīvi strādā Emīlis Melngailis — kora dziesmu laukā, P. Līcīte — estrādes dziesmās.

No instrumentālām darbiem tikko parādījusies J. Ivanova jaunais vijoles koncerts, kas izraisījis dzīvas pārrunas komponistu savienībā. Šis darbs saista ar spilgtu optimismu, melodisko tēlainību, ko komponists tiecas salist ar padomju tautas sodienas emocijām. Bet šis darbs liek arī padomāt par zināmu vienpusību, atsevišķām «racionālisma» iezīmēm, kā arī formas nepilnībām koncerta izveidē. Tautas vērtējumu vēl gaida vairāki citi simfoniski darbi, piemēram, A. Kalniņa «Tautas dziesmu svītas», J. Kēpiša «Latviešu dejas», V. Polakova «Jaunatnes uvertūra», kā arī L. Garuša klavieru koncerts, S. Krasnopjorova kokles koncerts, D. Kulikova alta koncerts. Iepriecina komponistu pievēršanos mazākām instrumentālām formām, koncerta žanram, kā arī latviešu tautas instrumentu kultūrai. Par nozīmīgu sasniegumu šinī laukā izvērtās Konservatorijas studentes kokaļtājas Dz. Jansones panākums Berlīnē Vispasaules jaunatnes festivala konkursā. Visumā mūsu komponistu jaunrades kopvērtējumā kā pozitīvais faktors ir jāatzīst neaizdomāta tieksme pēc aktuāla satura, padomju tematikas daudzpusīgas apgušanas. Čīna par mieru, komunisma celtniecību, dzīvi un darbs rūpnīcās un kolchozos ir noteicošās tēmas visos pēdējā laika skandarbos.

Bet stāvoklis nebūt neliekas tik apmierinošs, ja padomāsim, kā mūsu komponisti dažkārt pieiet padomju tēmas atrisināšanai. Paviršība, schematicisms, padomju dzīves nepazīšana, padomju sabiedrības virzošo spēku nepilnīga izpratne bieži vien kavē daudzām mūsu komponistu dziesmām rast atzinību laukā. Protams, nereti vainojami arī dzejnieki, tekstu autori, kuru darbos sastopami gluži tādi paši trūkumi. Bet par dziesmu tomēr atbild komponisti un nevar attaisnot bezrūpīgu pieeju dziesmu tekstū izvēlei. Rakstnieku savienībai arī noteikti jāspēj soli, lai celto dzejnieku-dziesminieku darba idejiskais un mākslinieciskais līmenis. Komponistiem vienmēr jāpatur vērā partijas norādījumi par nepieciešamību apgūt klasiskās un vispārējās kārta krievu klasiskās muzikas diženās tradīcijas. Tas nenozīmē formāli, epigoniāli atdarināt atsevišķu klasiku panākumus, bet radoši apgūt viņu metodi, proti — tikpat daļi, iedarbīgi un dziļi operās, dziesmās, simfonijās attēlot mūsu dienu, padomju dzīves īstenību, kā klasiķi citu vēsturisku laikmetu ietvaros spēja nemirstīgās skanās iemiesot cilvēces neizsīkstošās tieksmes pēc progresā, brīvības un laimes. To sasniegt nozīmē radīt padomju klasiku, kurai jābūt tikpat augstākai par agrāko laiku klasiku, cik mūsu lielais komunisma celšanas laikmets, salīdzinot ar pagātni, ir augstāka pakāpe cilvēces attīstībā.

Komponistiem nosprausti svarīgi uzdevumi, bez kuru atrisināšanas nevar virzīt uz priekšu tālāko muzikas jaunradē. Vispirms daudz dziļāk jāapgūst un jāpielieto jaunradē marksisma-lenīnisma teorija. Tas ir varens leročs dzīves izpratnei, kas palīdz atšķirt būtisko no pārējā, atbrīvo no schematicisma un empirisma pieņēmumiem. Tālāk paceļas jautājumi par profesionālo meistariību un tautiskumu. Šos abus jēdzienus pie mums vēl bieži izprot nepietiekami šauri un vienkāršoti. Profesionālā meistariība nav tikai dažādu tehnoloģisku panākumu apgušana, kas nepieciešami skandarbā formas izveidei. Tā ir tikai lieta ārējā čaula. Apgūt profesionālo meistariību nozīmē daudz vairāk, — tas nozīmē prast ietvert dzīves aktuālo saturu mērķtiecīgā, daudzveidīgā un iedarbīgā formā. Ko redzam, vērtējot tādus neizdevušos mēģinājumus kā J. Kēpiša kantāte «Dziesma par ērgli», Jēk. Mediņa kantāte «Mūsu ceļš», kuru neveiksmes cēlonis bija autoru nespēja ietvert revolūcijas un staļiniskā laikmeta varenības savilņojošās idejas līdzvērtīgi iedarbīgos melodiskos tēlos? To, ka tie mums tieši dārišana ar profesionālās meistariības trūkumu šā jēdziena īstenībā nozīmē, kaut arī no šauri tehnoloģiska viedokļa minētajos darbos būtisku trūkumu nebija. Šauri tiek izprasts bieži vien arī tautiskuma jēdziens. Nereti, apspriežot jaunus darbus, pietiek konstatējuma par tāns atskanošām tautas dziesmu intonācijām, lai pievienojot apzīmējumu «tautisks», akceptētu komponista darbu par laimīgi veiktu. Īstenībā tie ir tikai konstatēti skandarbā tuvums senās zemnieku folkloras emociju pasaulei, ne vairāk. Tautiskuma jēdziens ir daudz plašāks un konkrētāks. Par tautisku saucams vienīgi tas, kas tuvs tautas interesēm, kas savilņo tautu, kas atsedz tautas dzīves aktuālo saturu.

Latvijas padomju komponisti tagad gatavojas savas jaunrades skatei, ko paredzēts sarīkot sakarā ar Rīgas 750 gadu jubileju. Labākie mūsu komponistu darbi tiks izvirzīti PSRS Padomju komponistu savienības plenumam, kas notiks Maskavā decembra sākumā. Cieņīgi izturēt šos nopietnos pārbaudījumus, iegūt tautas atzinību labākajiem mūsu komponistu jaunrades sasniegumiem nozīmē sasniegt jaunu, augstāku pakāpi padomju muzikas kultūras veidošanā, attaisnot prasības, ko uzliek muzikas māksliniekiem boļševiku partija, visa padomju tauta, komunisma cēlāja un miera cīnītāja.

Literatūra un Māksla

LATVIJAS PADOMJU RAKSTNIEKU, KOMPONISTU, MĀKSLINIEKU UN ARCHITEKTU SAVIENĪBU LAIKRAKSTS

1951. G.

7. OKTOBRĪ

Nr. 40 (351)

Biedra J. V. STAĻINA atbilde „Pravdas“ korespondentam attiecībā uz atomieročiem

Jautājums. Ko Jūs domājat par kņadu, kāda šajās dienās sacelta ārzemju presē sakarā ar atombumbas izmēģināšanu Padomju Savienībā?

Atbilde. Tiešām, nesen pie mums izmēģināts viens no atombumbas veidiem. Dažādu kalibru atombumbu izmēģināšana notiks arī turpmāk sakarā ar mūsu zemes aizsardzības plānu pret angļu un amerikāņu agresīvā bloka uzbrukumu.

Jautājums. Sakarā ar atombumbas izmēģināšanu dažādi ASV darbinieki sacel trauksmi un kliez par ASV drošības apdraudējumu. Vai ir kāds pamats šādai trauksmei?

Atbilde. Šādi trauksmei nav nekāda pamata. ASV darbinieki nevar nezināt, ka Padomju Savienība ir ne tikai pret atomieroču lietošanu, bet arī par to aizliegšanu, par to ražošanas izbeigšanu. Kā zināms, Padomju Savienība vairākas reizes prasīja aizliegt atomieročus, bet ik reizi tā saņēma Atlantijas bloka valstu noraidošu atbildi. Tas nozīmē, ka gadījumā, ja ASV uzbruks mūsu zemei, ASV valdošās aprindas lietos atombumbu. Tieši šis apstāklis arī piespieda Padomju Savienību turēt atomieročus, lai pilnīgi apbruņojusies sagaidītu agresorus.

Protams, agresori grib, lai Padomju Savienība gadījumā, ja viņi tai uzbrūktu, būtu neapbruņota. Bet Padomju Savienība tam nepiekrīt un domā, ka agresors jāsagaida pilnīgi apbruņoti.

Tātad, ja ASV nedomā uzbrukt Padomju Savienībai, ASV darbinieku trauksme jāuzskata par nepamatotu un neīstu, jo Padomju Savienība nedomā par to, lai kādreiz uzbrūktu ASV vai kādai citai zemei.

ASV darbinieki neapmierināti ar to, ka atomieroču noslēpums pieder ne vien ASV, bet arī citām zemēm un, it īpaši, Padomju Savienībai. Viņi gribētu, lai ASV būtu monopolists atombumbas ra-

žošanā, lai ASV būtu neierobežota iespēja biēdēt un šantāžēt citas zemes. Bet uz kāda gan pamata viņi tā domā, ar kādām tiesībām? Vai gan miera saglabāšanas intereses prasa šādu monopolu? Vai nebūtu pareizāk sacīt, ka stāvoklis ir gluži pretējs, ka tieši miera saglabāšanas intereses prasa vispirms likvidēt šādu monopolu un pēc tam arī bez ierūnām aizliegt atomieročus. Es domāju, ka atombumbas piekritēji varēs piekrist atomieroču aizliegšanai tikai tādā gadījumā, ja viņi redzēs, ka viņi jau vair nav monopolisti.

Jautājums. Ko Jūs domājat par starptautisko kontroli attiecībā uz atomieročiem?

Atbilde. Padomju Savienība ir par atomieroču aizliegšanu un par atomieroču ražošanas izbeigšanu. Padomju Savienība ir par starptautiskas kontroles nodibināšanu, lai lēmumu par atomieroču aizliegšanu, par atomieroču ražošanas izbeigšanu un par jau saražoto atombumbu izmantošanu vienīgi civilos nolūkos — izpildītu jo precīzi un godīgi. Padomju Savienība ir tieši par tādu starptautisku kontroli.

Amerikāņu darbinieki arī runā par «kontroli», bet viņu «kontrole» balstās nevis uz atomieroču ražošanas izbeigšanu, bet gan uz tādas ražošanas turpināšanu, pie tam tādos daudzumos, kas atbilst to vai citu zemju rīcībā esošo izejvielu daudzumam. Tātad amerikāņu «kontrole» balstās nevis uz to, lai aizliegtu atomieročus, bet gan uz to, lai tos legalizētu un padarītu likumīgus. Līdz ar to tiek padarīts likumīgs kara kurinātāju tiesības ar atomieroču palīdzību iznīcināt desmitiem un simtiem tūkstošu mierīgo iedzīvotāju. Nav grūti saprast, ka tā ir nevis kontrole, bet gan kontroles izkļūšana, tautu miermīlīgo tieksmju krāpšana. Saprotais, ka tāda «kontrole» nevar apmierināt mieru mīlošās tautas, kas prasa aizliegt atomieročus un izbeigt to ražošanu. (6. X «Pravda»)

TELEGRAMA

Vācijas Demokrātiskās Republikas Prezidentam biedram VILHELMAM PIKAM

Berlīnē

Sakarā ar vācu tautas nacionālajiem svētkiem lūdzu Jūs, biedri Prezident, pieņemt PSRS Augstākās Padomes Prezidija un manus personīgos apsveikumus. Novēlu vācu tau-

tai un Jums personīgi turpmākus panākumus neatkarīgas, demokrātiskas, miermīlīgas, vienotas Vācijas valsts, saimniecības un kultūras celtniecībā.

N. ŠVERNIKS

TELEGRAMA

Vācijas Demokrātiskās Republikas Premjerministram biedram OTO GROTEVOLAM

Berlīnē

Nacionālajos svētkos — Vācijas Demokrātiskās Republikas nodibināšanas otrā gadadienā — lūdzu Jūs, biedri Premjerministr, pieņemt manus apsveikumus.

Novēlu vācu tautai, Valdībai un Jums personīgi turpmākus panākumus vienotas, neatkarīgas, demokrātiskas, miermīlīgas Vācijas valsts celšanā.

J. STAĻINS

TELEGRAMA

Vācijas Demokrātiskās Republikas Ārlietu Ministram biedram GEORGAM DERTINGERAM

Berlīnē

Vācu tautas nacionālajos svētkos sūtu Jums, biedri Ministr, manus apsveikumus un novēlu Vācijas Demokrātiskās Republikas uzplaukumu un tālāku draudzības nostipri-

nāšanu starp mūsu zemēm vācu un padomju tautu labā, vispārējā miera un starptautiskās drošības vārdā.

A. VIŠINSKIS

PAR MIERU, PRET KARA KURINĀTĀJIEM!

TRAKTORISTI

Mašīnu un traktoru stacijas direktors iepriekšējā vakarā viņiem bija teicis: — Nemiēt, puši, manu mašīnu un brauciet! Gan es kaut kā pa mājām pabraukāšu ar zirgu.

Un tā traktoristu brigades brigadieris Ivans Stovba ar biedriem, izbraucis pusē Latvijas, no Saldus ieradās Jaunjelgavā mašīnu un traktoru stacijā viesot pie Mārtiņa Svarenieka, cilvēka, kas ar savu «DT-54» uzstādījis mūsu republikas vēsturē vēl nepiedzīvotu rekordu, apstrādādamas, pārrēķinot miksta ārumā, 2580 hektaru zemes. Iebraucis viņi un nostādīja savu «gāziku» rindā starp pārējiem automašīnām un motocikliem. Mašīna puškota ar zalumu vītēm, priekšā Lenina un Staļina ģimenes un sarkana karodziņa. Saldus traktoristi nav ar kaļiem rokām nemami: viņi bija tie, kas ierosināja mehanizatoru republikanisko sacensību.

Nu, bet tomēr, lūk, kā iznācis: ne jaunielgaviši brauc uz Saidu, bet viņi uz Jaunjelgavā mašīnu un traktoru stacijā. Un nevis tikai paviesoties, apmaiņties ar laipnībām, bet — mācīties, jo Jaunjelgavā MTS slavena ne tikai ar savu rekordistu — te visi traktoristi izpildījuši gada uzdevumu. Un ko nozīmē izpildīt gada plānu jau tagad — kad gandrīz visa rudens aršana vēl priekšā — tas katram skaidrs. Un, pats par sevi saprotams, brauca ne tikai mācīties, bet arī «piesieties», kur tik vien var. Viņiem vis tik vieglā nekā neleistās, viņi traktoru lasa kā atvērtu grāmatu.

Tribēnē Mārtiņš Svarenieks Zālē pašā labākajā republikas traktoristā, darba varonī, kuri vienā gadā paveikuši pusotru, divu un vairāk gadu darbu. Lūk, ar Darba Sarkanā Karoga ordeni apbalvotais valcēnietis Ludvigs Saulis. Viņš pagājušajā gadā visu priekšgala nesa socialistiskās sacensības karogu — šogad to viņa pārnēma Svarenieks. Līvānietis Nikolajs Lvovs. Viņš bija sev spraudis mērķi apdzīt savas mašīnu un traktoru stacijas labāko traktoristu komjaunieti Elmaru Zosēnu. Cīņa lika pusotru gadu. Pirmajā gadā viņš Zosēnu neapdzina. Sacensība turpinājās šogad. Pavasara darbos komjauniešis izrādās priekšā visiem pārējiem un iemēma pirmo vietu republikā. Nikolajs Lvovs turpināja cīņu. Lenam, soli pa solim, hektaru aiz hektaru viņš tuvojās Zosēnam. Un aizgāja garām! Pašreiz viņš tūlīt aiz Svarenieka — otrā vieta republikā. Lūk, zālē komjaunieši, mazo «U-2» vadīšanas meistari, rūjienietis Valdis Glāzers, smiltenietis Imants Ozols, lielstraupnieši, pravieši, laudonieši, bārbieši... Zālē ministra vietnieks, inženieri, Lauksaimniecības akadēmijas zinātnieki, mehanizācijas skolu pārstāvji, partijas darbinieki, avīznieki. Runā Svarenieks, citi klausās, šo to pieraksta, atzīmē.

Klausās arī Ivans Stovba.

Mārtiņš Svarenieks savu runu lasa — tā drošā, jo radiokomitejas darbinieku skatu aparatā pieraksta katru vārdu pārraidīšanai visai pasaulei. Bet tad, nācīs līdz sacensībai, kāda notikusi starp viņu un mašīnas traktoristiem, viņš aizraujas: šāds sacensības veids ir jauns un mūsu republikā vēl nebijis. Viņš liek pie malas papirus un runā tāpat:

— Godīgums, lūk, kas ir galvenais tādā sacensībā! Teiksim, es savu mašīnu ar traktoru esmu nostrādājis un tagad to nododu nākošajai maiņai. Traktoram var būt kāds sūkums, kāda kalte, kuru mašīnas traktorists var arī nozināt. Bet es to zinu. Un man tas jāņemka biedram. Vārbut viņš man aizies garām. Lai! Traktoram un piekabes inventāram jābūt kārtībā! Man, protams, nebūs palikami, ja aizies garām, bet godīgums pirmajā vietā!

Zālē savilnojušs. Pareizi! Savilnošs arī Ivans Stovba. Kad viņam dod vārdu, viņš saka:

— Jūs te tikai cīnāties par zvaigznītiem (kad traktorists izstrādājis 100 hektaru miksta ārumā, viņam uz traktora uzkrāso sarkanu zvaigznīti. Svarenieka traktoru grezno 25 tādās zvaigznītes). Bet mēs jau sen vairs ne par to, mēs rūpējamies, lai katrs traktorists būtu tūkstošnieks — un deviņi tūkstoši mūsu mašīnu un traktoru stacijā jau ir. Mēs taupām degvielu. Jūs šeit katru desmito dienu, bet mēs katru astoto vai deviņo dienu strādājam ar ietaupītu degvielu.

Arī viņam taisnība. Bet runas paliek runas dzirdēt — labi, bet redzēt — vēl labāk. Tāpēc, kad visi ir apspriests un izrunāts, Svarenieka viesi iet pa tīrumiem skatīt viņa darbu. Iet arī kolchoza «Padomju Latvija» priekšsēdētājs b. Čirsis, kura kolchozā Svarenieks strādā — viņš ir šī kolchoza biedrs.

Kolchozam bija nelaime. Pietrūka zemes kur sēt, bet sēt vajadzēja. Kur palikusi zeme? Tā, kura gados nēkorta un nestrādāta, aizauzusi ar krūmiem divu un trīs cilvēku garumā.

Svarenieks ar traktoru devās kolchozam tālāk un šovasar atkaroja dabai 77 hektarus šādas zemes.

Iebraukušie viesi iet pa tīrumiem, kur vēl vasarā auga alkāni. Tagad tur aug rudzi. Kur palikuši krūmi? Krūmi zem rudziem, zem zemes, ko traktora arks ar milzīgu spēku tiem uzvērsis pāri. Tikai vietumi vēl ir līdzena jauka dreb spursinās saknes un kaut kur izlējis no zemes viens otrs uzvarētā alkāns zars. Tos novāks vēlāk, kad uzsaļ zeme, lai tagad neizmidītu labību, kas šajā laukos sazēlusi tā kā nekur citur kolchozā: zālī asni pilni spirtuma un dzīvības.

— Nu jā, šeit zeme atpūtusies, — kāds saka.

Vārbut, bet cik labi, ka zemes spēks tagad ienūst šais asnos un baro tos, nevis alkānus, kārkļus un anšus!

Vietu kur pašreiz strādā Svarenieks, atrast nav grūti, jo traktoru dzird pa lielu gabalu. Nācēju acīm atklājas iespaidīgs skats: cauri krūmiem biežokim brauc traktors, lauzdamas, šķaidīdam un dragādams alkānus, aiz traktora — varens arks, kas nogāzots kokus izar ar saknēm, iespējams dos vagā un uzber virsū zemi.

Sai darbā galvenais ir vadīt traktoru tā, lai arks uzreiz izņem nogāzītiem un ar visām saknēm izartītiem kokiem virsū zemi. Ja tas netiek izdarīts, darbs nav paveikts, jo tādū lauku nevar ne tālāk apstrādāt, ne anšēt. Bet šodien Svareniekam neveicas, lauks iznāk nelīdzens, robains, vietām zeme nēpārklā krītošos kokus. Neveicas tāpēc, ka viņš izmēģina jaunu arku, kas vēl nav nogriežus un ar kuru līdz šim nav strādājis.

Simts acu pāru vēro katru traktorista kustību. Vēro arī Ivans Stovba. Svarenieks pietur traktoru. Āsumīklī mašīnas apstāj viesi, kuru sirdis neiztur, redzot strādājam traktoru, redzot arklam trūkumus: paskaties, vienam jau rokā atslēga, otram āmurs, viens griež arklam uzgrieznu, cits pārliek bultas.

— Vajag tā, vajag tā, — cits aiz cits skan padomi, kritiskas piezīmes.

Beldzot starpbrīdī izrāvis vienu otru lielāku koku un aizvējis to lauka malā, Svarenieks «aizlūdz» traktoru priekšā savam vecajam arklam. Nu darbs veicas daudz labāk.

Traktors drēbēdams un nelīdzenumus kratīdamies, kā tanks pilna spēkā traucas uz priekšu cauri biežokim. Ivans Stovba skrien blakus traktoram, māj ar rokām un sauc:

— Laid vairāk gar malu, vairāk gar malu!

Viņš skrējienā uzlec traktora aizmugurē, piekēras ar rokām kabinē, atskatās un vēro vagu.

— Pieveic krēsl! Tagad labo! Labo!

Traktors lauzas uz priekšu. Svarenieks pievelk vienu sviru, otru. Ivanam Stovbam āvisks gar ausīm krītošo koku zari, bet viņš vēro zemi, kas paliek aizmugurē, dabai atkarojot zemi, kurā saulei pretī stienšies tādi pašī spēka pilni asni, kā tur, tajos tīrumos...

Nemano! aiziet laiks, saule griežas uz rieta pusi Svarenieks izvada traktoru no meža un iebrauc laukam, kur stāv liels piecu lēmešu arks, un drīz vien traktors atstāj aiz sevis piecas varenas vagas. Nekad vēl Latvijas zemē nav strādājušas tādas mašīnas un tādi cilvēki!

Kad visi ir ne tikai dzirdēti, bet arī redzēti, traktoristi sapulcējas mazā plāvinā starp laukiem. Vidū Mārtiņš Svarenieks. Runā viens, otrs, trešais. Izsaka savu atzinību, piezīmes. Runā arī Ivans Stovba:

— Es ar traktoriem strādāju ilgi, esmu daudz, ko redzējis. Agrāk — sacīja: lēnāk brauksi, tālāk tiks. Nē, er lēnu braukšanu mēs nekur netiksim, mums — jānosargā miers. Par mieru, biedri, mēs cīnāmies!

Un, brīdī padomājis, viņš sniedz Svareniekam roku un saka:

— Redzu, ka šeit tomēr strādā vēl labāk nekā pie mums. Jā, vēl labāk.

Un tad pie Svarenieka piestēdžas Nikolajs Lvovs.

— Dod, biedri, roku! Es pusotru gadu cīnījos ar Elmaru Zosēnu. Viņu es apdzinu. Nu, un ko var zināt, vārbut tu nākošgad brauksi ne manis uz Līvāniem? Nu, tad cīnīsimies — par mieru, draugi! Par mieru!

Cilvēki sadodas rokās, lai sargātu mieru. Slavenā traktoristu cilts, Dzimtenes slavenie dēli! Traktoru dziesma skan laukiem pāri, ejot pa Latvijas zemi, tu sākumā dzirdi vienu, bet tā vēl nav izdzīvisi tālē, kad pretī jau ieskanas otra, ieskanas trešā — tūkstošiem dziesmu; naktis pārkēļ prožektoru stari, velas veļēnas, aiztek purvu rāva, krīt krūmi un koki, mašīnas trauc uz priekšu, uz priekšu, par mieru — atkarot dabai arvien jaunā un jaunā zemes. Lai ieklausās nekaitē koreļiešu tautas bēdēs padomju zemes miera dziesmā, lai ieklausās, lai nodreb un zina: slepkavām būs slepkavu tiesa, pasaules kara ugunsgrēkam nebūs degti, miers uzvarēs karu!

Evalds Vilks

Mēs — par mieru!

Dienās, kad padomju laudis paraksta Vispasaules miera padomes Aicinājumu par Miera Pakta noslēgšanu starp piecām lielvalstīm, visā plašajā padomju Dzimtenē notiek daudzī sarīkojumi — kino festivali, koncerti, atklāji mākslas izstādes, vēlītas cīņai par mieru.

«Pasaulei — mieru!» — saucas nesen notikušie dziesmu un deju svētki, kas rīdēja Harcizkas pilsētā Donbasā. Pieci tūkstoši dziedātāju lielais koris ar

sevišķu savilnojumu izpildīja dziesmu par dižo miera karoga nesēju biedru Staļinu.

Celabinskas filharmonijas simfoniskais orķestris kopā ar solistu kolektīvu iestudējis muzikālu programmu «Mēs — par mieru!», kuras izpildīšana paredzēta arī vairākos angabala rajonos.

Jaunās dziesmas par mieru radījuši Moldāvijas komponisti: S. Zlatova un D. Heršfelda dziesmas «Visi cīnā par

mieru», «Miera cīnītāji» ieguvušas koku un solistu plašu atzinību. Jaunais komponists A. Mulars sadarbibā ar dziednieku J. Gavrilovu radījuši dziesmu «Zem miera karoga».

Kišinevas filharmonijas koncertbrīdēs septembra mēnesī republikas lauku rajonos un strādnieku klubos sniegušas vairāk nekā 200 koncertu, kuru programmas bija vēlītas cīnā par mieru.

Demokratiskās Vācijas literatūra

ronība iedvesmoja cīņai vācu antifasistus, kuri ieslodzījuma apstākļos jau sāka pagurt.

Izcilā dailliteratūra darbs par antifasistisko revolucionāro cīņu ir Annas Zegeres romāns «Septītais krusts», kas tulkojts arī latviešu valodā.

Vācu tautas liktenus pēdējos gadu desmitos, tās mācību no pagātnes maldiem un klūdām, tās mēģinājumus strādnieku šķiras vadībā atrasties no šovinisma un militarisma tvana vairāki rakstnieki centušies atspoguļot vēsturiskā plāksnē. Tam vēlīta Bertolda Brechta luga par trīsdesmitgadu karu «Mamula Kuraža un viņas bērni», Jochanesa Bechera autobiogrāfiskais romāns «Atvadišanās» (kas Padomju Savienībā iznāca pirms 10 gadiem, bet Vācijā tikai nesen), Kārļa Grinberga grāmata «Enu kvarlets», Hansa Marchvica autobiogrāfiskais stāsts «Mana jaunība», Eduarda Klaudivusa stāsts «Zemes sāls».

Par Vācijas strādnieku šķiras vēsturiskās attīstības gaitām plašu romanu triloģiju raksta V. Bredeļs. Jau tās pirmās daļās («Radi un pazinas», «Dēli») rakstnieks risina ļoti aktuālu un izšķirīgu tēmu — atmāsko strādniecības cīņas nodevējus, imperālistu kalpus labējos sociāldemokrātus, vācu tautas niknos ienaidniekus.

Arī šo vēsturisko romanu vidū pats ievērojamākais — «Mirusie paliek jauni» — pieder Annas Zegeres spalvai. Šo romanu atzīst par darbu, kas vācu fašisma bojā eju tās vēsturiskajā cēloņakarībā atklāj un parāda tik konkrēti un pilnīgi, kā tas nav sasniegts nevienā citā antifasistiskajā grāmatā līdz šim.

Romana darbība aptver laiku posmu no 1919. gada janvāra dienām, kad bija sabrukusi keizarišķā Vācija, līdz pat hitleriskās Vācijas galīgajai sagrāvei. Notēlojot vesela gadsimta ceturkšņa notikumus, autore parāda, kā vācu strādnieku šķirā revolucionārās tradīcijas nekad nav bijušas iznīcinātas, ka vienmēr ir bijuši cilvēki, kas cīnījušies par darba lauku tiesībām un brīvību. Tajā pašā laikā autore parāda arī vācu revolucionārās kustības vājas puses, tās trūkumus, aprobežotību, vācu strādnieku šķiras sašķelšanās, kas deva iespēju hitleriešiem uz laiku sagrābt varu. Rakstniece ļaujīgi parāda, ka Vācijas istie brīvības cīnītāji vienmēr bijuši un ir komunisti. Romāna noslēguma nodaļās Zegerse secina, ka fašisms nav vēl iznīdēts pilnībā, ka Reinas apgabālā vācu lielrūpnieki amerikāņu imperālistu paspārnē galvojas no jauna sākt savu tumšo un asinaino spēli, apdraudot tautu drošību un mieru.

Visos šo minētajos vācu rakstnieku darbos svarīgo problēmu idejiski principiālā nostādnē ir arī klūdas un trūkumi, bet arī savā pašreizējā veidā tie liecina, ka vācu literatūra aug un rod ceļu, uz kura nostājusies, tā parēlī un patiesi parādīs tautas cīņas pagātnē un tagadnē.

Blakus fašisma atmāskošanas temai demokratiskās Vācijas rakstnieki savos darbos vispusīgi atspoguļo republikas dzīves atjaunošanas un līelo pārmaiņu procesu, jauno dzīvi un cilvēkus republikas pilsētās un laukos, tautas masu cīņu par mieru. Progressīvie vācu rakstnieki parāda vācu tautas šodienas ienaidniekus, spīgti izceļ Padomju Savienības, padomju tautas milzīgo palīdzību un atbalstu Vācijas demokrātiskajai republikai, parāda, kāda nozīme ir padomju tautas un vācu tautas draudzībai un sadarbībai.

To pašu vācu izcilā revolucionārā rakstnieka Jochanesa Bechera jaunrade, kas izdota 4 sējumos un aptver viņa dzīves, prozas un publicistikas darbus. 1949 un 1950. gados viņam piešķīra Nacionālās premijas. Kā Vispasaules miera padomes loceklis viņš visu savu talantu veltī cīņai par mieru. Par to runā viņa dzejoļi, kas cildina biedru Staļinu, cildina Maskavu, padomju tautu, īpašu spēku šie motīvi sasniedz viņa kantātē «1950. gads». Līdzīgas domas un jūtas izsaka pazīstamo vācu revolucionāro dziednieku B. Brechta. Ernsta Buša, Ericha Veinerta, Fridriha Volfa un citu spīrīgās vārsmas. Ar dziļu emocionālīti šos motīvus risina arī jaunie vācu dzejnieki.

Dzejnieks Kuba (Kurts Bartels, dzimis 1914. gadā) jau ar savu pirmo dzejoļu krājumu «Poema par cilvēku» izvirzījis demokratiskās Vācijas labāko talantu rindās. Labi pazīdams strādnieku sūro un skaudro dzīvi pagātnē, viņš ar istu entuziasmu raksta par brīvo celtniecības darbu tagadējā republikā, par rūpnīcu atjaunošanu, par socialistisko sacensību. Viņa dzejoļi par mūsu dienām runās nākošās paaudzes, «Celiet, sējiet, plaujiet!», «Brandenburgas tēraudlietuve» guvuši vispārēju atzinību. 1949. gadā, pēc viesošanās Padomju Savienībā, viņš sarakstīja «Kantāti par Staļinu», kuru, atzīmējot biedra Staļina dzimšanas 70. gadadienu, svinīgi atskanēja Berlīnē.

Jaunais dzejnieks Stefans Heymlins (dzimis 1915. g.) pazīstams arī kā prozaiķis, publicists un tulkotājs, kas vācu valodā atdzeļojis daudz citu tautu revolucionāro dzejnieku darbus. Cēltniecības un miera cīņas temam vēlīti viņa dzeļismīgie dzeļoļi «Leningradas granīts», «Astotā marta gājēns». Ievēroams sasniegums ir viņa poema «Staļins», kurā viņš biedru Staļinu cildina kā cilvēces atbrīvotāju. Kopā ar komponistu Ernstu Meieru viņš radīja «Mansfeldas oratoriju» kura 1950. gadā tika apbalvota ar Nacionālo premiju.

Spīgtākie prozas darbi, kuros notēlota demokratiskās Vācijas rūpniecības atjaunošana, ir Herberta A. Langera grāmata «Cilvēks atrada pats sevi», kura asos kontrastos parāda dzīves apstākļu atšķirību Rietumvācijā un demokratiskajā republikā, tāpat Eduarda Klaudivusa jaunais stāsts «Par grīto sākumus», kurā parādīta strādnieku cīņa par divgadsu plāna izpildi. Simenasa-Plania rūpniecības kombinātā. Vienkāršo cilvēku, īpaši inteliģences neapskaidrojamu stāvokli rietumu zonās, salīdzinot to ar dzīvi demokratiskajā Vācijā, savā romānā «Divpadsmit un divi» raksturīgi parāda Volfgangs Jogo.

Darbu tautas pārvaldītā rūpnīcā savā lugā «Kā zelts līst tēraudā» parādījis Kārļs Grinbergs.

Pārvērtības demokratiskās Vācijas laukos atspoguļo Pauls Kerneršs-Sraders savā stāstā «Trūcīgie zemnieki» (par muļinieku zemju sadalīšanu), Oto Gotše romānā «Dzīlās vagas» (par zemes reformas norisi kādā Tīringas sādā), un jo īpaši spīgti Nacionālās premijas laureāts Vīlījs Bredeļs savā grāmatā «Piecdesmit dienas», kurā parāda, kā dabas stichības nopostītu lauku ciemu, kuru vecajos apstākļos varētu atjaunot tikai daudzu desmitu gadu laikā, demokratiskajā Vācijā ar tautas valdības un visas sabiedrības palīdzību atjauno 50 dienas. Šajā grāmatā patriotiskā darba tema cieši savīta ar cilvēku jauno uzskatu un savstarpējo attiecību izveidošanos. Tas spīgti izteicās alnās, kurās notēlots, kā ciema celtne, parakstot Stokholmas Uzaukumu, vienoti apņemas cīnīties par mieru, ar visu sirdsdedzi nīst tos, kas grib izraisīt jaunu karu. Pēckara dzīvei laukos vēlīta arī Fridriha Volfa luga «Pilsētas galva Anna», kuru uzskata par izcilu vācu tagadnes literatūras sasniegumu jo tajā parādīti cilvēki ar īpašībām, kuras raksturīgas jaunajai dzīvei un jaunajiem apstākļiem. Ar lauku dzīves tēmu saistās Annas Zegeres jaunākā 150 stāstu grāmata «Miers».

Konspektīvi skarot vācu demokrātiskās literatūras attīstības galvenās līnijas, jāmin vēl viena Annas Zegeres grāmata «Līnija», kas iznākusi 1950. gadā. Šī grāmata stāsta par dažādu zemju komunistiem un vēlīta «Josifam Visarlonovičam Staļinam viņa dzimšanas 70. gadadienā». Atsevišķu stāstu notikumi norisinās PSRS, Ķīnā, Francijā. Tajos notēlota komunistu un darba lauku masu vienotība cīņā par tautu laimi, brīvību, par mieru. Šī grāmata īpatnējā mākslas forma apliecina marksisma-lenīnisma ideju dzīvošo spēku, parāda to, ka šis idejais atbilst visas cilvēces valrākuma interesēm, ka tās iedvesmo darbam un cīņai Vācijas demokrātiskās republikas labākos laudis.

Šis nemirstīgās idejas nodrošina arī visas demokratiskās Vācijas saimniecības un kultūras dzīves tālāko attīstību un plauksmi.

LAIKRAKSTS, KAS NAV KĻUVIS PAR RAKSTNIEKA TRIBINI

Latvijas Padomju rakstnieku savienībā

Pārlapojot šogad iznākušos latviešu nedēļas laikraksta «Literatūra un Māksla» numurus, pārlūkojot rakstu nosaukumus, no pirmā skatiena var rasties iespaids, ka tie visi ir ļoti, ļoti rakstā nav atstājis bez ievērojamas gan drīz neviena svarīga notikuma republikas un visas mūsu zemes dzīvē, centies tā vai citādi atsaukties uz visām nozīmīgākajām literatūras un mākslas parādībām, Republikas ekonomikas un kultūras panākumi, lielās komunisma celtnes, rūpniecības un lauksaimniecības novatoru parādīšanās, jauno rakstnieku audzināšana latviešu kritikas stāvoklis, mākslinieciskā tulkuma kvalitāte — lūk, uzskaitītas vēl tālu ne visas temas, kuras laikraksts atspoguļojis pēdējā laikā.

Tāču, laikraksta materiālus analizējot vērtīgāk, nevilus nāc prātā, ka pārāk bāli un pavirši atspoguļoti daudzas jautājumi, kuriem jābūt uzmanības centrā.

Lai parādītu kā dažkārt vislabākais redakcijas nodoms atšķiras no izpildījuma, nosauksim rakstu sēriju kuru «Literatūra un Māksla» publicē ar kopīgu nosaukumu «Par pilnvērtīgu bolševika tēlu». Viena no laikraksta maiņas numuriem ievada redakcijas raksts par komunistu tēla radīšanas problēmu mākslas darbos. Ievadrakstu vajadzēja papildināt lieti, — pa trim zemsvītēm — kritika K. Kraulina rakstam «Bolševika tēls latviešu padomju literatūrā». Autors aprobežojies ar to, ka sausi uzskaitījis visiem pazīstamus krievu literatūras sacerējumus, kuros darbojas komunisti. Tikpat virspusēji pateikts par latviešu autoriem. Nonākams piemēram, līdz V. Lāča pazīstamajam romānam «Vētra», kritiķis sākmā uzskaita itin visu varoņu — komunistu pozitīvās īpašības, bet pēc tam raksta:

«... Tiesa, autors šos tēlus, sevišķi romāna beigās, maz parādījis konkrētā darbībā, maz pievērsis īpašu vērību partijās sīki sazarotajam un organizētajam darbam, nav atsedzjis visu savu tēlu dziļo idejisko bagātību un individuālo daudzkrāsainību, bet pamatlīnijas iezīmējis skaidri un noteikti, viņu bolševistiskais pamatraksturs dots pārliecinoši un iespējīgi, un viņi latviešu literatūrā paliks kā monumentāli cirsts bareljefs, kas arī nākamām audzēm paudīs latviešu komunistu lielo Dzimtenes mīlestību, nelaužamo revolucionāro cīņas spar un utiņģu bolševisku partiju...»

Cik prētrunīgs novērtējums! No vienas puses «nav atsedzjis visu savu tēlu dziļo idejisko bagātību un individuālo daudzkrāsainību» attiecībā uz pozitīvajiem varoņiem, no otras puses, šie bezpersoniskie vārdi paliks literatūrā kā «monumentāli cirsts bareljefs» (!).

K. Kraulina raksts izsauc atskatas. Kritiķis E. Sokols rakstā «Literatūras neskatā tema» mēģina, tiesa, visai

nedroši, pastāstīt par konkrētām dzīves parādībām un raksturiem, kas noteikti prasa, lai tos iemieso mākslas tēlos. Viņš konkrēti atgādina par slaveno republikas stiklinieku, Staļina premijas laureātu Z. Zuičaku un P. Čeredņenko pirmās pieredzi. Bet par to runāts īsi, garām ejot, raksta lielāko daļu arī te aizņem rakstnieku vārdu un darbu nosaukumu uzskaitījums.

Kritika uzdevums ne tikai nosaukt to vai citu parādību, bet arī izskaidrot to, iztirzāt dziļi un vispusīgi, pievērst rakstnieka uzmanību viņa kļūdām, trūkumiem. Šai ziņā vienīgi V. Kalpina raksts «Divas piezīmes» rada pārdomas gan lasītājam, gan rakstniekam.

Uzsākus iesniegt virkni materiālu ar nosaukumu «Par pilnvērtīgu bolševika tēlu», redakcija nav pratusi panākt rakstnieku atsaukšanos šai temai. Bet rakstnieki varētu izteikt interesantas domas, pastāstīt par saviem panākumiem un neveiksmēm mūsu literatūras galvenā varoņa tēla radīšanā.

Laikrakstam ir pieredze tematisko materiālu organizēšanā. Tā Vissavienības jauno rakstnieku otrās apspriedes dienās un pēc apspriedes tas devis daudz interesantu un visai noderīgu materiālu. Lietišķu ievadrakstu par radošo palīdzību republikas jaunajiem autoriem uzrakstījis ansprides daļbnieks prozaiķis E. Vilks. «Literatūra un Māksla» redakcija rīkojusies pareizi, dodama latviešu lasītājiem iespēju iepazīties ar vairāku padomju literatūras meistaru rakstiem par viņu dalības pieredzi. Kvalificēts republikas jauno prozaiku, dzejnieku un dramaturgu darbu iztirzājums laikraksta lappusēs devusi pazīstamiem latviešu literāti A. Sakse, M. Kempe, Z. Grīva un citi. «Literatūra un Māksla» atradusi vietu arī jauno rakstnieku dalības pieredzi, ražojot preses pieredzes apgaismošanai darbā ar iesācējiem autoriem.

Bet darbs ar jaunajiem — nav kampanja, tas jāveic diendienā. Tā avīzes praksē vēl trūkst. Konkrēti, «Literatūra un Māksla» lappusēs jauno kritiķu raksti ir retums. Jaunu kritiķu vārdi te gandrīz neparādās.

Laikraksts bieži pārspīlē materiālu pārdrukāšanu no centrālās preses, nevis patstāvīgi organizē rakstus par svarīgākajiem dalības jautājumiem.

Visnār ar kritiku, īpaši ar vadošo rakstnieku darbu novērtēšanu Latvijā šeit pavisam slikti. Jau sen laikrakstā «Cīņa» pabeigta V. Lāča romāna «Uz jauno krastu» iespēšana, bet nevienas kritikas nav izkīries novērtēt šo darbu. Literāri mākslinieciskajā žurnālā «Karogs» šogad publicēta A. Sakses jaunā romāna «Dzirksteles nakts» pirmā daļa — par latviešu inteliģences līdzdalību revolucionārā cīņā Ulmanes diktatūras gados, arī šo darbu latviešu kritika «nav pamanījusi». Var

nosaukt arī E. Vilka un M. Bendrupes jaunos stāstus, kas iespēsti šai pašā žurnālā, stāstus un aprakstus, kuras publicē kopā pagājušā gada iznākušais divnēdžu žurnāls «Zvaigzne».

Kritiķi gaida, kamēr jaunie darbi iznāks atsevišķās grāmatās. Bet tad taču būs par velti labot kļūdas, kas viegli pamanāmas jau tagad.

«Literatūra un Māksla» publicē apskatus par jau iznākušajām grāmatām. Šie raksti nav nekas cits kā Latvijas Padomju rakstnieku savienības sekcijā sēdēs teikto vadošo darbinieku rupju saīsinātas stenogramas. Būdami norūpējušies par to, lai visi un viss tiktu pieminēti, nevienam un nekas netiktu «aizmirsts», apskatu autori izvairās runāt par būtību.

Lasītāji nevar apmierināt latviešu padomju 1950. gada dzīves apskatu (nevis iztirzājums), ko uzrakstījis P. Sils. Viņš piemēram, raksta: «Pie itin veiksmīgiem sacerējumiem dzeju žanrā vēl pieskaitāms A. Imermana dzeju cikls «Pilsēta pie jūras». No šī teikuma daudz neuzziņāsi. Citā vietā P. Sils uzskaita dzejniekus, kas rakstījuši par miera tematu. Bet nav ziņas, kādi ir šie mūsdienu svarīgākāji temati vēltītie dzejotāji.

Pagājušajā gadā nopietnu dalības neievērošanu piedzīvoja A. Grigulis. Savu jauno komediju «Kramā ir uguns» autors bija veidojis uz mākslotām, nepatiesām situācijām, viņš bija mēģinājis lūgā risināt daudz problēmu, bet nevienam neatrisināja līdz galam. Džili un pareizi dramaturga kļūdu analīzi tad deva kritiķi A. Jansons un V. Melnis, kuri rakstīja «Padomju Jaunatnē» un «Cīņā».

Šā gada aprīlī «Literatūra un Māksla» sniedza latviešu 1950. gada dramaturģijas apskatu. Varbūt avīze, kura nebija pratusi laikus atklāt vajāgas lūgas neveiksmes, tagad kļūdu izlaboja? Varbūt avīze paaugstināties kaut vai par to, kādēļ republikas vadošais dramaturgs pēc savas neveiksmes vairs neraksta teātrī? Avīzes sniegtajā šajā apskatā nav nekā, atskaitot lugu uzskaitījumu un vispārējus vārdus, kaut arī tas parakstīts ar kritiku A. Jansona pazīstamo uzvārdu.

Latviešu 1950. gada prozas apskatā V. Kalpina iztirzā Z. Grīvas, A. Talča, I. Muiznieka stāstu grāmatas un A. Brodeles stāstu «Marta» (šis pēdējais darbs, starp citu, publicēts jau 1949. gadā). Kritiķis pārmet rakstniekiem, ka viņi «gurdeni atgremo» vecas temas, līdz pat šim laikam publicē pirms daudzām gadu uzrakstīti stāstus, citi izvairās no laimēta svarīgākajiem tematiem. Viņš norāda arī uz autoru stila un valodas nevīžību.

Ja var atzīt, ka attiecībā uz minētajiem autoriem kritika slēdzienā ir zināmā mērā pareizi, tad izbrīnu rada, ka viņš varējies palet garām E. Vilka

stāstu grāmatai «Cilvēki ar vienu patiesību» kurā autora spējis savdabīgi, spilgti un temperamentīgi parādīt Latvijas tagadējo jaunatni, kā varēja ne vārda neteikt par A. Jansona jauno stāstu un pagājušajā gadā iznākušajiem prozas darbiem. Nav pilnīgs rakstā iztirzāto grāmatu uzskaitījums, nav pilnīgi arī kritiķa slēdzieni!

Pret ideoloģiskiem izkropojumiem literatūrā vērstie nesenie «Pravdas» raksti savīņoja visu mūsu valsts literāro sabiedrību. Nacionālās ierobežotības elementi, atrašanās ārpus laika ir arī dažos latviešu dzejnieku darbos, kur apdziedātas dzintara jūrmalas priedes un kāpas, zilās upes, pat šoseju puteklī, bet nav saskatītas tās milzu pārvērtības, kas republikas dzīvē noritējušas padomju varas gados.

Kā avīze atsaukusies uz centrālās preses rakstiem? Pārdrakājusi «Pravdas» rakstu un sniegusi savu ievadrakstu «Vairāk modrības un revolucionarisma!», kurā, atskaitot atsaukšanos uz V. Sosjuras dzejoļi, īstenībā nav neviena konkrēta piemēra, «Literatūra un Māksla» ievietojuši ziņojumu par Latvijas rakstnieku organizācijas sapulci. Šai sapulcē kritiķis V. Kaupužs savā referātā minēja vārda latviešu dzejniekus J. Grotu, Č. Dineri, V. Brutāni, kuru dalīdā izpaužušies individualisma recidīvi, pesimisms, simboliskas notis. Taču šie vārdi tikai nosaukti, bet sacerējumu trūkumi nav atklāti.

Republikas rakstnieki izvairās no aktīvas līdzdalības savā laikrakstā. Pat redkoletijas locēklī, kuras sastāvā redzam A. Grigulu un A. Sakses vārdus, praktiski nepiedalās savas avīzes vadītāji. Vini ir tikai redkoletijas «gada biedri».

Biežāk nekā citus lasītājs laikraksta slēdžs redz Latvijas tautas dzejnieka J. Sudrābkalna — daudzu labu publicistisku rakstu autora — vārdu. Vairāk nekā citi recenzijas par jauniešu darbiem raksta dzejnieks M. Rudzītis — laikraksta štata darbinieks. Virkne kritika V. Kalpina rakstu, par kuriem runāts iepriekš, interesanti, saturīgi, bet slikti, kad redaktors nākas «atbildēt» par visiem, rakstot par pašiem svarīgākajiem jautājumiem. Un ja kritika V. Kalpina aktīvo darbību var visādā ziņā apsvēkt, tad redaktora V. Kalpina zināmā pasivitāte jaunu autoru piesaistīšanā ir trūkums.

Republikas rakstnieku organizācijai visaktīvākā veidā jāpiedalās savas preses orgāna darbā. Tikai tad «Literatūra un Māksla» kļūs par īstenu kaujinieciskas, principiālas kritikas tribīni, tikai tad tā varēs nopietni palīdzēt rakstniekiem un visiem mākslas darbiniekiem viņu dalīdā.

«Literaturnaja Gazeta», 1951. gada 115. num.

RS dramaturģijas sekcijas sēdē nolasīja un iztirzāja jaunā autora Fr. Kestera lugu «Ārsts Pakalns», kurā risināta aktuāla, līdz šim latviešu padomju literatūrā navīsam neskarta tema: par atbildīgu medicīnas darbinieku piedalīšanos socialistisko lauku izveidošanā.

Padomju apstākļos, kad lauku un pilsētu atšķirība saimnieciskā un kultūras ziņā arvien vairāk un straujāk izlīdzinās, lauku rajonos svarīgus, sabiedriskā zinā cildenus uzdevumus veic arī medicīnas darbinieki. Šos uzdevumus sākmā īsti neizprot jaunsis ārsts Pakalns. Tādēļ darbā uz laukiem viņš dodas zināmu aizspriedumu pilns. Šādu Pakalna noskano ietekmā arī viņa līgava Valda, kura paliek pilnībā Lugas risinājumā Pakalna ieskatī mainās. Rajonā viņu sirsnīgi uzņem, laudis palīdz ārstam realizēt viņa nodomus, partijas un padomju darbinieku atbalsts, viņš iemanto visas sabiedrības cieņu. Lugas noslēgumā jaunais ārsts atzīst, ka sākumā bijis maldīgas domas par dzīvi un darbu lauku apstākļos.

Referente A. Brodele norādīja, ka luga sižets un galvenais konflikts iecerēti pareizi, patiesi ir arī centrālā tēla raksturojums. Tomēr autora atsveicamajiem nodomiem vēl nav atbilstošs pietiekami spraigs un darbībā izvērstis dramatisks risinājums. Lugas notikumos neizpaužas konkrētas pretrīkības, blakus galvenajam tēlam spilgtāk vajag parādīt arī pārējos personāžus.

Arī referente V. Brutāne atzīmēja, ka luga skartās problēmas jāpārdzīvo, konflikti jāpastiprina. Autoram vēl jāpiestrādā ne dialogiem, kuri patlaban pasausi, neizteiksmīgi, bez runātāji individuālities iezīmēm.

Režisors A. Amtmanis-Briedītis atzina, ka samērā vienkārši uzrakstītā luga saista teātra uzmanību. Viņš izteica vairākus ierosinājumus, kā padarīt zīmīgākus un sulīgākus atsevišķus tēlus, kā paplašināt un padziļināt lugas notikumus.

J. Vanags norādīja, ka luga pārāk plašs personāžs — ap 30 cilvēku. Tas var tikai sarežģīt lugas sekmīgu nestrādāšanu un inscenēšanu. Turklāt daudziem autora ievēstījumiem tēliem luga nav būtiskas nozīmes.

Par luga «Ārsts Pakalns» saturu un stilu konkrētiem jautājumiem, par atsevišķu tēlu raksturojumu spilgtāku izveidošanu un galvenā konflikta plašākas izvērtēšanas iespējamību izteicās V. Lukss, M. Zuntners, Z. Grīva un E. Klēne.

Referents un runātāji kopējais atzīrums bija tāds, ka autoram, ņemot vērā izteiktos norādījumus un ierosinājumus, lugu vajag pārstrādāt. Pēc rūpīga un nopietna darba lugu var uzlabot tāds mērā, ka varēs konkrēti runāt par tās uzvešanu.

...

jābūt spējīgam analizēt sabiedriskos procesus. Un šo uzdevumu nevar veikt, džili nezinot marksisma-leninisma teoriju, nestudējot speciāli marksisma-leninisma klasiku darbus, kas veltīti tām problēmām, par kurām rakstnieks nodomājis rakstīt. Kā var rakstīt par kolchozu celtniecību, speciāli nestudējot Lenina un Staļina darbus par lauksaimniecības socialistisko izveidošanu. Kā var rakstīt par inteliģenci, vēl un vēlreiz ar žimuli rokā nepārslāstot marksisma-leninisma klasiku darbus šajā jautājumā? Tā arī ir daļa no dzīves izprāšanas procesa, jo šajos darbos zinātniski vispārināta un analizēta svarīgākās sabiedriskās parādības. Tādas studijas palīdzēs rakstniekam pareizi vērtēt dzīves materiālu un nēc tam, kad pienāk laiks, vispārināt tos savā dalīdā.

Vēl dažas piezīmes. Man šķiet, ka nekādi nevar un nedrīkst apmierināties ar vienā reizē iegūtā dzīves materiālu un pēc tam, uzskatot sevi par lielu dzīves pazinēju, uz šī vecā materiāla pamata rakstīt un rakstīt. Sakarē ar dzīvi jābūt pastāvīgai. Domāju, ka dažu pēdējā laikā publicēto darbu neveiksmes izskaidrojamas tieši ar tādu rakstnieku pašapmierinātību. Tā, šķiet, Arvīds Grigulis savu lugu «Kramā ir uguns» rakstīja uz vecu materiālu pamata, papildinot tos tikai ar dažiem ianēģūtiem faktiem. Arī Anna Brodele, keroties pie pēdējās lugas «Dedzīgas sirdis», vajadzēja vēlreiz pārbaudīt iegūto materiālu, rūpīgi studēt kolchoza šodienas dzīvi. Bet Brodele šķiet, šo savu lugu sacerējis, agrāk iegūtā materiāla ietekmē.

Un te atkal mēs atgriežamies pie tā, ar ko sākam, jo, ja rakstnieks nevēl, ka viņa savāktais materiāls izsīcis, tas nozīmē, ka viņš zaudējis saskari ar dzīvi. Un tāpēc vēlreiz — rakstnieks, cilvēku dvēseļu inženieris, nevienam mirkli nedrīkst atvaļināties no dzīves, viņam pastāvīgi jābūt izaucēdājs tā, kā dzīve ir. Lai te mums drošs cēla vadonis ir liela Rātna vārdi:

Droši meties lauzt drūzmā,
Darbojies un cīnies pūsmā!

Rakstnieks un dzīve

VIZBULIS BĒRCE

Mūsu prese jau valrākkārt dibināti norādījusi, ka ne vienas vien literārās neveiksmes saknes meklējamas tai apstākļi, ka rakstnieki nepietiekami pazīst dzīvi. Valdis Lukss savā rakstā «Karogs» gan mēģināja iebilst šiem pārmetumiem, atzīdod, ka, pēc viņa domām, bieži vien neveiksmes cēloņi meklējami nevis dzīves nepazīšanā, bet vienīgi mākslinieciskās meistarības trūkumā. Rakstnieku savienībā nolasītais referāts un presē publicētos rakstos šis nepareizais apgalvojums jau apgāzts. Tāpēc pie šīs tezes atgriežos, vienīgi vēlēdamies pasvītrot jau izkīrtā strīda citu pusi, proti — ka principiāli nepareizi ir atraut rakstnieka profesionālo meistarību no dzīves zināšanas, no mākas ar katru jaunu dienu dziļāk un dziļāk izprast īstenību, sekot visiem tiem procesiem, kas nēpārtraukti veidojas mūsu zemē. Tāpat dzīves pazīšana, prasme pēīt dzīvi ir padomju rakstnieka mākslinieciskās meistarības sastāvdaļa. Atraut vienu no otra būtībā nozīmē apslēpta veidā propagandēt «īrās mākslas» teoriju.

Mīnēsim kā piemēru kaut tādu meistardarbu kā Andreja Upīša romāns «Zaļā zeme». Katram, kas šo grāmatu lasa, lūgt top skaidrs, ka rakstnieka meistarība latviešu zemnieku dzīves notēoļumā pamatojas uz mēlisku, natiēšām gandrīz nepārspējamu šīs dzīves pazīšanu, ka tieši šī dzīves pazīšana devusi iespēju A. Upīša milzīgajam talantam izveidot tik spilgtus tēlus, kas iemieso veselu laikmetu. Vai šajā gadījumā ir iespējams atraut rakstnieka māksliniecisko meistarību no viņa dziļās dzīves pazīšanas? Protams, ka nav iespējams.

Varam atmināt pārcēlāt vēl daudzus labākos padomju literatūras darbus, un katrs no tiem atbilstošā šo patiesību atcerēsimies. Ažaleva «Tālu no Maskavas», Fedina «Pirmie priekus» un «Neparasto vasaru», Babajevska romānus, Nikolajevas «Plauju» Gorbatova «Donbasu» un vēl citus darbus. Tieši prasme ielauzties dzīvē, saskatīt pašu nozīmīgāko, nodrošināja šo darbu

autoriem mākslinieciskos panākumus, tā bija viņu mākslinieciskās meistarības sastāvdaļa.

Bet kādā ir cēli, pa kuriem rakstniekam ievirzīt savas dzīves studijas, kādā ir līdzekļi, ar kuru palīdzību viņš varētu dziļāk un pamatīgāk ieskatīties dzīvē? Tieši šis jautājums pēdējā laikā ir salīstis daudzu literātu uzmanību, izraisdamas dažādas domas par tā saucamo radošo komandējumu nozīmību, kā arī par citiem dzīves pētišanas veidiem.

Lai rastu atbildi uz šiem jautājumiem, manuprāt, jāmēģina iedziļināties rakstnieka dalības procesā un tas jāanalizē. Kāds ir dalības procesa pīrmavots, tā dzinējspēks? Rakstnieka tieksme izteikt tautai kaut ko jaunu, tādu, ko nevienam vēl nav teicis un kas atbilst pašreizējās dzīves svarīgākajām prasībām, kaut ko tādu, kas ietekmētu dzīvi, cilvēkus, palīdzētu virzīties uz priekšu. Kā zināms, Levs Tolstojs šo dalības pamatprasību raksturojis, atbildot kādam autoram uz jautājumu, kā iemācīties labi rakstīt. Lielais rakstnieks teicis: ja jūs varat nerakstīt kādu grāmatu, tad nerakstiet. Te negatīvā formā izteikts tas pats princips par kuru mēs jau runājām, proti — dalības procesa pīrmavots ir neatvērta vēlēšanās pateikt lasītājiem kaut ko jaunu; pastāstīt par kādu parādību, kuru ir saskatījis rakstnieka acs, un kuru agrāk citi nav pamanījuši. Bet lai tāda vēlēšanās rakstniekā rastos, viņam jābūt pastāvīgā saskarē ar dzīvi, jo tieši dzīve diktē rakstniekam, kas jāsauc, kas ir nepieciešams.

Kāda veida saskarei ar dzīvi, kādai dzīves pazīšanai tad jābūt šā dalības procesa pirmajā posmā, kad rakstniekā rodas doma, par kuru tam jāraksta? Varbūt, lai rastos šī doma, šī pamatdoma, rakstnieku būtu jāaizkomandē uz rūnīcu vai kolchozu, lai viņš tur padzīvo kādu mēnesi un tad «atrod» to, ko tam vajag? Nē, nekādā

zināt nē. Tādā veidā sameklēta, nākamā darba tema, pamatdoma būs dzīvot nespējīga, samocīta, tā būs tāda tema, par kuru šis rakstnieks varētu arī nerakstīt. Tā būs no dzīves viegli, steigā pakerta, bet nevis pašas dzīves un autora pieredzes ieteikta tema. Šajā dalības procesa pirmajā posmā vajadzīga pavisam citāda saskare ar dzīvi, proti — rakstniekam aktīvi jādarbojas, katru dienu, jāatrodas tur, kur dzīve verd viskarstāk iācenšas aptvert dzīvi pēc iespējas plašāk, satiekoties ir ar fabrikas strādniekiem, ir ar universitātes studentiem, ir ar kolchozniekiem, ir ar kūdras rācējiem un plostu pludinātājiem, satiekoties nevīa specialā nolūkā kaut ko uzrakstīt, bet vienkārt kā mūsu lielās dzīves aktīvam līdzdalībniekam-lektoram, propagandistam, publicistam. Tad dzīve pati pateiks, par ko tev jāraksta, ieteiks tādu temu, par kuru nevarēsi nerakstīt.

Piemēri šīs domas pamatošanai nav tālu meklējami. Mīnēsim kaut vai Vīla Lāča «Vētru» vai Annas Sakses «Pret kalnu». Rakstniekam Lācim viņa vaistsvīra ārbe ieteica temu, par kuru tam jāraksta, temu, kuras mākslinieciskais atrīšanās bija nepieciešams tautai. Kad šī tema tekošā darba gaitā bija radusies, sākas materiālu vākšana un uzkrāšana, specialas studijas. Tāpat, šķiet, bija arī ar Annu Saksi. Ciešie sakari ar mūsu lauku dzīvi pirmajos pēckara gados, žurnālistas braucieni pa laukiem sarakstīšanās ar zemniekiem atklāja rakstnieces acu priekšā plašu lauku dzīves ainu un uzvedināja domāt, ka jāpārāda šie procesi, jāattēlo, kā latviešu zemnieki stājas uz socialismu cēla. Tāpat abos šajos gadījumos nevīa rakstnieki meklāja temu, bet tema atnāca pie viņiem, atnāca kā nepieciešama, kā tāda, par kuru obligāti jārunā. Un šī lema radās nevīa no atsevišķiem izbraukumiem, bet gan no pastāvīgas saskates ar dzīvi, no aktīvas līdzdalības tajā.

Vai tad Lielā Tēvijas kara gados rakstnieki devās uz fronti meklēt te-

mas? Nē, viņi gāja aktīvi piedalīties tautas cīņā. Un no šīs aktīvas līdzdalības tad arī radās temas, ko ieteica dzīve un uz kurām nevarēja neatsaukties rakstnieka patriota sirds un prāts.

Diemžēl, pēdējā laikā mēs bieži vien redzam gluži pretējo: literāti brauc radošos komandējumos ar nolūku kaut ko atrast, pameklēt vai nu kolchozā vai pie jūrnīkiem pārdzīvēt, kā tās īsaiņas izbraukums uzvedinās viņus uz kādu temu. Gala rezultātā iznāk, ka celotājs vai nu it nekā neuzraksta, vai atkal tema, kuru tas izvēlēties savam darbam, tādas nepietiekošas pieredzes rezultātā tiek atklāta tik sekli, ka gandrīz vai nekā nerunā tautai.

Manuprāt, tā saucamajam radošajam komandējumam, specialam vienas vai otras dzīves nozares studijām ir nozīme, tad, kad tema, nākamā literārā darba pamatdoma ir jau atrasta, kad rakstnieks jūt, ka viņam jārunā par šo temu. Tad, lūk, arī nepieciešams speciāli iedziļināties konkrētā dzīves materiālā, rūpīgi izpētīt dažu rūnīcu, kolchozu dzīvi, sīki jo sīki izrunāties ar atsevišķiem cilvēkiem, paskatīties, kā viņi strādā, kā dzīvo mājās, kā mēdās. Tādas rakstnieka studijas būs jau mērķtiecīgas, viņš zinās, ko meklēt.

Manā nelielajā literārā darbā praksē ir bijušas divas tādas specialas studijas — vienreiz, strādājot pie stāsta «Pirmie vienpadsmit», otrreiz — pie romāna «Rīdiena sūkūssies šodien», Abos gadījumos šo sacerējumu temas radās iepriekš, saduroties ar vienu vai otru dzīves parādību. Un keroties pie materiālu vākšanas, es tāpēc jau varēju strādāt pēc noteikta plāna, nedzēnoties aptvert visu, bet meklējot to, kas izteik iecerētā darba pamatdomu. Man šķiet, ka, dodoties tādas specialas studijās, nevar meklēt kaut kādus vispārīgus materiālus. Dodoties tādas studijās, jau jābūt skaidram mērķim, jābūt rūpīgi izdomātam uzdevumam, un kuru tad arī grupējam visi materiāli.

Bet arī minētais vēl nenodrošina šo specialo dzīves studiju pozitīvo rezultātu. Rakstniekam jāprot pareizi uzvērt konkrēto dzīves materiālu,

Kulturas dzīve Padomju Latvijā

MIERA ČINAI VELTĪTS SARIKOJUMS

Bauskas kultūras namā pagājušo svētdien notika mākslinieciskās pašdarbības vakars, veltīts Vispasaules miera padomes Aicinājuma parakstīšanai. Pēc referāta par starptautisko stāvokli koncertā dziedāja rajona rūpniecības kombināta jauktais koris. Klausītāju atsaucību guva arī viru ansamblis un sieviešu kora priekšnesumi, kā arī solo dziesmas un deklamācijas.

RĪGAS JUBILEJAI VELTĪTA IZSTĀDE

Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas Misiņa bibliotēka gatavo Rīgas 750 gadu jubilejai veltītu izstādi. Tajā eksponēs dokumentus, foto uzņēmumus un citus materiālus, kas raksturo latviešu tautas revolūcionārās brīvības cīņas. Bibliotēkas lasītājiem gatavo īpašu bibliografisku rādītāju «Rīga Padomju Latvijas literatūrā».

Literatūras rādītāju «Rīga — Latvijas PSR galvaspilsēta» sastādījis Latvijas PSR Valsts bibliotēkas novadpētniecības nodaļa. Rādītājā minētas grāmatas un raksti, kas stāsta par Rīgu Krievijas pirmās revolūcijas laikā, padomju varas periodā 1919. gadā un buržuāziskās Latvijas drīmajos gados. Plaša sarakstā norādīta literatūra par Rīgu Lielajā Tēvijas karā un Staļina pēckara piecēšanas laikā. Rādītāja beigās ir Rīgai veltītās dailliteratūras saraksts. Literatūras rādītāju izsūtīta republikas bibliotēkām.

RESTAURĒ PIEMINEKLI KRIEVU KARAVĪRIEM

Sakarā ar Rīgas jubileju šīs dienas restaurēts piemineklis, ko pagājušā gadsimta beigās Lucavas salā uzstādīja par godu krievu karavīriem, kas bija krituši 1701. gada 10. jūlijā šajā salā notikušajā kaujā pret zviedru karaspēku. Pieminekli restaurējuši rūpnīcas «Granīts» specialisti.

ROSIĢS MASU DARBS RAŽAS NOVĀKŠANAS LAIKĀ

Republikā pašreiz beidz pēdējos lauksaimniecības darbus. Šī gada ražas novākšanas kampaņā labi strādājušas vairāku rajonu kultūrgliedības organizācijas. Sadarbībā ar partijas un komjaunatnes organizācijām rajonu kultūrgliedības darbinieki daudz darījuši kolhoznieku masu aktivizēšanā. Kolhozu lauku brigādēs nolāstas 2420 lekcijas par aktuāliem agrotehniskiem jautājumiem, kuras noklausījušies pāri par 120.000 kolhoznieku. Noorganizētas ap 5000 laikrakstu, žurnālu un lauksaimniecības grāmatu un brošūru lasīšanas.

Rosiģi darbojušās arī rajonu bibliotēkas, ar apmēram 3000 pievienotajām bibliotēkām palīdzību noorganizējot grāmatu piegādi tieši uz brigādēm.

Īpaši labus panākumus kultūras masu darbā guvuši Limbažu un Rūjienas rajoni.

KOMPONISTU RADOŠĀ DARBA VĀKARI

Lai iepazīstinātu plašās klausītāju masas ar Padomju Latvijas komponistu jaunradi, Latvijas Padomju komponistu savienība, sadarībā ar Operas un baleta teātri, kā Rīgā, tā arī periferijā rīko komponistu radošā darba vakarus. Pirmie no šiem sariņojumiem notika Rīgas Medicīniskā māsū skolā un bija veltīti komponista Anatola Liepiņa jaunradei. Par A. Liepiņa darbiem runāja Valsts konservatorijas docente L. Krasinska. Komponista dziesmas un ārīgas autora pavadījumā dziedāja Latvijas PSR nopelniem bagātā māksliniece, Staļina premijas laureate V. Krampe, V. Davidone un P. Grāvelis. Otrs komponista A. Liepiņa jaunradei veltīts radošā darba vakars notiek šodien Ogrē. Tajā piedalīsies Operas un baleta teātra solisti A. Pile, O. Petrovskis, P. Grāvelis un citi, kā arī baleta solisti I. Gaidāne un G. Lomakins un koncertmeistars V. Ose.

Pašlaik gatavo Latvijas PSR tautas māksliniece A. Kalniņa radošā darba vakaru.

LIETUVIEŠU UN LATVIEŠU STUDENTU DRAUDZĪBA

Pagājušajā nedēļā Rīgā viesojās Lietuvas PSR Kaunas Medicīniskā institūta studenti. 1. oktobrī viņi sniedza savas mākslinieciskās pašdarbības koncertu. Tā kodolu sastādīja vairāk nekā 100 cilvēku lielā jauktā kora priekšnesumi (diriģents — komponists b. Kairis).

Koncerts liecināja, ka Kaunas Medicīniskā institūta mākslinieciskās pašdarbības kora kolektīvs jau pāceļies līdz profesionāla kora līmenim. Ar savu dziedro plašo balsi iepriecināja kora soliste b. Petraškevičute. Lietuviešu studentu koncerts Rīgā izvērtās par spīgtu tautu draudzības demonstrējumu.

Krievu patriotiskās muzikas paraugs «Ivans Susaņins» Valsts Operas un baleta teātrī

Runājot par krievu literatūras klasiķiem, Maksims Gorkijs rakstīja: «Vēlajiem rakstniekiem tipiskas plašas koncepcijas, izkristalizēti pasaules uzskati, dzīves izjūtas intensitāte. Viņu redzes lokā atradās visa neapveramā pasaule».

Sie vārdi lielā mērā attiecināmi arī uz krievu muzikas klasiķiem un vispirma kārtā uz krievu nacionālās muzikas kultūras nodibinātāja Michaila Glinkas mākslu. Radošo nodomu plašais vēriens, to dziļais idejiskums un saturīgums, apkārtojās dzīves nenogurstošā vērošana un iepazīšana, tās sniegto bagātīgo iespaidu mākslinieciskā izlietošana — lūk, īpašības, kas viscaur raksturo Glinkas daiļradi, kas to dara gan dziļi nacionālu, gan arī vispārcilvēcisku.

Savas pirmās operas, sava «Ivana Susaņina» idejas pamatā Glinka līcis dzimtenes mīlestības, tautas nemirstības skaisto un vareno domu. Vienkāršo lauku gatavību ziedoties, uzpurēties mīļotās tēvzemes labā, atsevišķa cilvēka labprātīgā, varonības pilnā došanās nāvē tautas un valsts brīvības un laimes vārdā — lūk, Glinkas operas iarbības kodols, tās pamatdomas skatuviskais konkrētējums.

Vēlā liekams pie tam tas, ka Glinka ar «Ivanu Susaņinu» rada glūzi jaunu, līdz tam nepazītu tautas muzikas dramatisks žanru. Pati tauta, tās prieki un bēdas, tās dzīve, darbs un cīņas — lūk, kas šai operā izvirzīts uzmanības degpunktā, kas tai piešķir to monumentāliti un svarīgumu, kas vēlākā laikā sastopami vai vienīgi Musorgska grandiozajās muzikas dramās.

«Ivana Susaņina» muzikas valoda dziļi realistiska, līdz galam patiesa un iekšēji pamatota. Jo vairāk tajā klausāmies, jo vairāk apbrīnojam tās ciešo saistītību ar dramatisks skatuvisko uzbūvi un risinājumu, ar darbojošos personu dvēseļu pārdzīvojumiem, ar to individuālajiem raksturiem. Augsta meistartība, neierobežota radošā izdoma vērojama kā atsevišķu skatuves situāciju un dramatisks stāvokļu, tā opera galveno personu muzikalajā notēlošanā un uzzīmēšanā.

Blakus «Ivana Susaņina» muzikas dziļi realistiskajam stilam mīnams tās patiesais tautiskums, tās tuvs un radnieciskums krievu tautas muzikas garam un intonācijām. Šī muzikas īpašība blakus tās realistiskumam pieder Glinkas daiļrades neatņemamajām, virzošajām īpatnībām vispār. Pateicoties šīm īpašībām, Glinkas muzikas valoda kļūst par krievu nacionālo muzikas valodu, nodrošinājusi Glinkam nacionālā ģenija slavu. Pati Glinkas cīņa par krievu nacionālo muzikas valodu uzskatāma par dziļi progresīvu parādību un cieši saistīta ar tā laika sabiedriski vēsturiskajiem apstākļiem — ar plašo demokrātisko kustību, ar cīņu par krievu nacionālo literāro valodu, ar krievu nacionālās kultūras uzplaukumu.

Aplūkojot «Ivana Susaņina» partitūras īpatnības, nevar nemiēt tāpat tās simfonisku, citiem vārdiem — muzikas organisko attīstību, tās dziļo emocionālo strāvotību un bagāto dramatismu. Visi taga nodrošina muzikai jo spēcīgu, savilpojošu atbalsi klausītāju masās, piešķir operas muzikalitātei dramaturģijai apbrīnojamu viengabalainību un mērķtiecīgumu.

«Ivans Susaņins» nav zaudējis šodien nekā no sava varenuma, no sava idejiskā un mākslinieciskā nozīmīguma. Gluži otrādi — operas pamatdoma šķiet mums tuvāka un aktuālāka nekā jebkad. Šodien, kad visa progresīvā cilvēce cīnās par tautu brīves ideāliem, par mieru un tautu draudzību, Ivans Susaņins, krievu tautas cildenais un varonīgais dēls, nostājas mūsu priekšā visā savā gara diženumā, visā savā dziļajā cilvēciskumā.

«Ivana Susaņina» uzveduma realizēšana pa spēkam tikai ievērojamu māksliniecisku briedumu sasniegušām operas teātriem.

Patš Glinka šo savu darbu apzīmējis par «Tēvzemes heroiski trāģisku operu». «Kā attīstās trāģēdijā?» — vaicā kādā rakstā Puškins — «Kāds ir tās mērķis? Cilvēks un tauta, cilvēka liktenis, tautas liktenis...» Tautas un cilvēka liktenī — lūk, Glinkas operas idejiskais pamats, tās lieluma un nemirstības kila. Atsevišķa, spēcīga gribas un pienākuma apziņas bagātā cilvēka dzīve tiek upurēta varenas idejas vārdā.

Šī pamatdomas atklāšanai tad arī jāklūst par operas inscenētāju pašu

pirmo uzdevumu, jābūt visu izrādes dalībnieku rūpju objektam.

Mūsu Valsts Operas un baleta teātra kolektīvs ne mazumu darījis «Ivana Susaņina» cienīgai parādīšanai. Pietiekami skaidri atklāta Glinkas operas ideja, jo rūpīgi atrisināti daudzi muzikāli skatuviskie uzdevumi. Tam blakus izrādē netrūkst arī pabālu momentu, līdz galam neatklātu epizodu. Vispirms tas sakāms par operas muzikālo iestudējumu, kuram pārmest gribētos zināmu šaurumu, plašākas un dziļākas elpas trūkumu. «Ivana Susaņina» partitūras simfonisms, tās dziļais idejiskais saturīgums uzliek diriģentam jo lielus un svarīgus uzdevumus. Nopelniem bagātais mākslas darbinieks, Staļina premijas laureāts M. Zukovs panācis visai daudz skatuves un orķestra saliedēšanas lauku. To liecina ir izrādes vispārējais disciplinētais ritums, ir atsevišķu jo atbildīgu epizodu muzikāli smalkjutīgais izveidojums. Lai minam tādus mo-

vēlētus īstāku pacilitāti, vietām arī lielāku izrunas skaidrību.

Operas otrā cēliena smaguma centrs gulstas uz baleta kolektīva pleciem. Polu deju žilbinošās lappuses rāda Glinkas nepārspējamo māku citu tautu muzikalajā noraksturošanā, attiecīgā nacionālā kolorīta meistarskaidā panākšanā. Baletmeistars H. Tangijevs, Birznieces iestudētās dejas salsta uzmanību ar zīmīgi tvertu kopējo raksturu ar līniju skaidrību un eleganci. Sevišķi tikamu iespaidu atstāj poloneze un mazurka.

Ivana Susaņina skatuves tēls ir jauns, dziļi nozīmīgs nopelniem bagātā mākslinieka. Staļina premijas laureāta Aleksandra Daškova mākslinieciskās sasniegums. Susaņins — vienkāršs krievu zemnieks, kad dzimtajā zemē iebrūk ienaidnieks, nolemj tautas un valsts brīvības vārdā ziedot sevi tēvzemei, bezbailīgi dodas nāvē. Susaņina tēla skatuves iemiesojums — ļoti atbildīgs un grūts uzdevums.

Parādīt šo varoni visā viņa gara diženumā, pakļaut šim mērķim visus mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus — lūk, aktiera pati pirmā vēlēšanās.

Daškovarādītāja Susaņina tēlā daudz patiesuma un cildenas vienkāršības. Mūsu priekšā — sūrā dzīves skolā nosirmojis, labirdīgs zemnieks, kas dziļi pārdzīvo dzimtenes postu. Mākslinieks uzskatāmi parāda Susaņina nosvērto, dziļi cilvēcisko dabu. Visumā pozitīvi vērtējama jaunradītā tēla šobrīd, protams, nav bez nepilnībām: vietumi (it īpaši pirmajā cēlienā) tam vēl par maz garīgas aktivitātes, brīžiem tam vajadzīga izteiksmīgāka mimika. Blakus pilnskanīgiem, atmiņā paliekošiem posmiem neizteiksmīgi momentā pavidāri vokālās partijas izpildījumā. Pašu labāko kā vokāli muzikalajā iztulkojumā, tā tēlojumā mākslinieks panāk ceturtnajā cēlienā, kur Daškova sniegums pāceļas ievērojamā daiļrades augstumā, patiesi aizkustina un savilpo.

Susaņina meitas Antonīdas lomā klausāms tautas mākslinieci, Staļina premijas laureāti Elfrīdu Pakuli. Viņa atklāj Antonīdas gaišo, sirsniņo tēlu, šīs meitenes skaidro, mīlošo dvēseli. Tēlojumam par labu nāktu vienīgi nedaudz apvaldītāki žesti. Izteiksmīgi, vokāli un muzikāli lokāni izskan abi lielie dziedājumi. Dzirdo un niansēto vokālo sniegumu brīžiem nelabvēlīgi ietekmē vienīgi atsevišķas intonācijas neskaidribas.

Antonīdas lomas otro izpildītāju V. Davidoni šo rindīņu rakstītajam noklausīties nav izdevies.

Susaņina audzētāju Vanu pārmaiņus dzied nopelniem bagātā māksliniece, Staļina premijas laureate Anna Ludiņa un jaunā māksliniece Arta Pile. A. Ludiņas dziedājums, kā parasts, dziļi emocionāls, pilns pacilitātes un kvēles. Zināmas grūtības dziedonei vietām sagādā Vanas partijas zemā tesitura. Tēlojums aizrautīgs, izjūsts. Skatuviski spilgtāko dziedone sniedz klostera skata noslēgumā.

Nipru, isti jauneklīgu Vanas tēlu izveidojusi A. Pile. Dziedonei neliels, pievilcīgi tembrēts mecosoprāns, nenoliedzama muzikalitāte. Viņas dziedājums kultūrais, gaumīgs, kaut šobrīd vēl pabīkls un mazliet vienkrāsains.

Antonīdas līgavaini Sobiņinu tēlo pārmaiņus nopelniem bagātā mākslinieks, Staļina premijas laureāts A. Frinbergs un A. Skara. Pirmā Sobiņins — drosmīgs dzimtenes cīnītājs, zemes spēka un sirsnības pilns krievu tautas dēls. Pārlecināts, iespaidīgs arī viņa grūtās vokālās partijas veidojums. Slaidāku, mīlerīgāku balsi, plūdumu gan jāvēlās partijas liriskajos momentos (I. cēliena arijā).

Par A. Skaras Sobiņinu runāt vēl pārāgrī. Gatavībā un briedumā trūkst pašreiz kā lomas skatuviskajam, tā vokāli muzikalajam izveidojumam.

Epizodiskās lomās vēl minami A. Kortāns, O. Spuravs, O. Krastiņš. Polu dejas izcēlās nopelniem bagātā māksliniece, Staļina premijas laureate A. Priede, Staļina premijas laureate J. Pankrate, J. Grauds, baleta solisti I. Strode, V. Vilciņa, T. Viņņa, A. Maļiševs, V. Bļinovs, V. Ozoliņš, N. Korjagin u. c.

«Ivana Susaņina» uzvedums, ja tajā novērstu te minētos trūkumus, neapšaubāmi iezīmētu tālāku, svarīgu soli Valsts Operas un baleta teātra radošajā ceļā.

Teātra kolektīvs to pilnā mērā spēj izdarīt.

Prof. V. Zosts

J. Ivanova vijolkoncerta pirmatskaņojums

30. septembrī LPSR Radioinformācijas komitejas raidījumā pirmo reizi tika atskaņots Staļina premijas laureata Jāņa Ivanova koncerts vijolei ar orķestri (solists G. Brachmanis, diriģents LPSR nopelniem bagātais mākslas darbinieks L. Vigners). Jāņa Ivanova jaunrade, kas pēc vēsturiskā partijas CK 1948. gada lēmuma nemitīgi virzās augšup, iekarojusi sev plašu popularitāti padomju klausītāju vidū, un tāpēc nav pārsteidzoša lielā interese, ar kādu muzikas draugu saime uzņēma izcilā latviešu padomju komponista jaunrādības pirmatskaņojumu.

Vijolkoncerts uzrakstīts šā gada pirmajos mēnešos. Tas sastāv no trim daļām.

Savstarpējās tēmu sadursmēs aizrit visā pirmās daļas muzikālās materiāls, radot iespaidu, ka nemitīgās cīņās dzīves gaišie spēki salauž un uzvar visu launo. Koncerta otrajā — lēnajā daļā savijas poētiskas dziesmas un draskas dejas elementi, pauzot mūsdienu cilvēka laimes un prieka apziņu. Straujajā, dzīvespriecīgajā koncerta beigās par jaunu ielaužas pirmās daļas konfliktējošie spēki, lai tad sagatavotu gaišu kodu, kas noslēdz visa skandarbā muzikālo domu gaitu.

Noklausoties plaši izveidoto Jāņa Ivanova skandarbū, jākonstatē, ka tas zināmā mērā uzskatāms par tā paša autora sestās simfonijas turpinājumu. Apsveicamā komponista tieksme savos darbos tēlot dzimto novadu — Latgali vērojama arī vijoles koncertā, tikai tagad autors nav domājis atspoguļot vecās Latgales aļinavas, bet atēlot Latgales šodienu. Ka šo nodomu daļēji izdevies piepildīt, varam secināt, iepazīstoties tuvāk ar koncerta tematisko materiālu. Vienkāršās melodijas liekas augstā izgausās no tautas muzikas. Senās doriskās, lidiskās un mikslidiskās skaņkārtas, kas liktas daudz tuvu pamatā (I daļas galvenā un blakus partija, II daļas poētiskā sākuma tema, III daļas galvenā partija u. c.) vēl vairāk pasvītro šo melodiju tautiskumu.

Apbrīnojama ir autora neizsīkstošā fantāzija. Skaņīgais, krāšņais un asprātīgais orķestra pavadijums, kuram tanī pašā laikā arī liela patstāvīga nozīme, savdabīgās harmonijas, drošās modulatoriskās secības — tas viss skan neparasti svaigi un interesanti. Un cauri šīm skaņām atkal un atkal pavīd kādi pazīstami vaibsti, kuru mēs šodien jau drīkstam nosaukt par «ivankiem» — un kas ir uzspieduši savu zīmogu ikvienam J. Ivanova skandarbū. Līdz ar to vijolkoncerts no jauna apliecina, ka komponistam J. Ivanovam ir tas, kā vēl daudziem mūsu latviešu padomju komponistiem trūkst — viņam ir sava muzikālā seja.

Jāni Ivanovu mēs pieskaitām mūsu izcilākajiem muzikālajiem darbiniekiem, un tieši tāpēc no viņa mēs prasām visu labāko, ko viņš spēj dot. Šai sakarībā jāatzīst, ka komponistam līdz pilnībai nav izdevies realizēt savus nodomus. Koncertam ir daži trūkumi tēmu attīstības ziņā (piemēram, I daļas izstrādājumā). Ne viscaur «vijolnieciska» ir solo partija, — šo autoram būs jāturpina konsultācijas ar mūsu izcilākajiem vijolniekiem, nedaudz izmainot solo partijas redakciju. Varētu vēlēties arī lielākas izmaiņas solista kadencē, ierakstot tur, varbūt, dažus papildinājumus, kas kadenci padarītu emocionālāku. Problematiska ir koncerta I daļas galvenā partija. Kaut arī tai ir ļoti loģiska, tīri dialektiska attīstības gaita, tani maz dziļu cilvēcīgu jūtu, maz patiesīguma. (Nedomāju to par galvenās partijas sākumu, bet tieši par tās attīstību.)

Tomēr pati svarīgākā problēma, kas izraisās, klausoties koncertu, ir jautājums par finalu. Padomju muzikā tāpat kā ikvienā padomju mākslās nozārē mums šodien jāmeklē parādīt pilnvērtīgu pozitīvu varoņa tēlu. Ivanova vijolkoncertā šāda ista pozitīva tēla trūkst. Taisni tāpēc gribējis koncerta finalā dzirdēt vēl vairāk gaiša dzīvesprieka. Taisni tāpēc, pirmo reizi klausoties, pārsteidzoša bija pirmās daļas sākuma trāģisko tēlu vēlētieji parādīšanās noslēgumā. Vai šāds finala visā pilnībā atspoguļo mūsu šodienu? Katrā ziņā ne.

Latviešu padomju muzikai šis koncerts, neskatoties uz viņa trūkumiem ir nepieciešams kā jauns sniegums mūsu pagaidām nabadzīgajai vijolu muzikas literatūrā. Klausītāji no koncerta — arī tāda, kāds tas ir pašlaik — gūst dziļus, neaizmirstamus iespaidus. Taču tani pašā laikā viņi apzinās, ka izcilajam komponistam savos turpmākajos darbos daudz jādomā par vēl tālāku atbrīvošanos no dažām subjektīvām jaunrades tendencēm un, apgūstot mūsu labākos padomju klasikas paraugus, jāatrod paņēmieni, kas ļautu muzikā pilnībā iemiesot mūsu diženo komunistiskās sabiedrības celšanas laimētus. Nešaubāms, ka Jāņa Ivanova nākamajos skandarbos būs sasniegta jauna brieduma pakāpe, dodot vērtīgu ieguldījumu ne tikai savā, bet visas padomju latviešu komponistu saimes muzikā.

O. Grāvēlis

Michaila Glinkas opera «Ivans Susaņins» inscenējums LPSR Valsts Operas un baleta teātrī. III cēliena aina. Attēli: A. Frinbergs (Sobiņins), E. Pakule (Antonīda), A. Daškova (Ivans Susaņins), A. Ludiņa (Vana). B. Vdovenko uzņ.

Divpadsmitā nakts

Pirmizrāde Latvijas PSR Valsts Dailes teātrī

J. MARKULĀNE

M. Klētniece ir ļoti izteiksmīga mīkaskājas scenās. Viņas seja spilgti atspoguļo visas tās jūtas, kas savilina Violu. Sevišķi veiksmīgi ir aktrises tēlojums otrā cēliena sākumā (pie Orsino). Aksts dzied mīlas dziesmiņu Orsino izjūt ciešanas savas mīlestības dēļ, kura nav izraisījusi atbalsi Olivijā. Viola neko nesaka, viņa tikai noraugās uz hercogu. Un šajā skatienā izpaužas gan pirmās mīlestības dziļās, patiesās jūtas, gan sāpes par to, ka Orsino mīl citu, gan apņēmība palīdzēt iemīlotajam ar visu, kas vien viņas spēkos. Viola ir vīriešu tērpā, bet pašlaik viņa aizmirsusi to, visa viņas sievīšķīgā būtība atklājas viņas sejā, apmirdz to.

Violas loma ir grūta kurai katrai aktrisei. Jāatrod pareizās krāsas jaunai Violai un jauneklim, par kuru viņa cenšas izlikties. Manuprāt, pirmo uzdevumu M. Klētniece veikusi ļoti labi, bet, tēlojot jaunekli, aktrise ne vienmēr jūtas pilnīgi droši, nav pārliecināta par sevi, un tāpēc dažkārt viņas tēlojums nav atrāisīts, viņa ir nemiēnīgā, nekā vajadzētu būt, rodas lieki žesti. Jo pilnīgāk aktrise izdosties ievēlot un atklāt arī šo tēla iekšējo līniju, jo patiesīgāks tas kļūs ārējais izpaušmā.

Marijas lomā redzam republikas nopelniem bagātu mākslinieci Elvīru Brambergu. Viņas tēlojums ir liksms, aizrautīgs, pārliecināts. Bramberga Marija ir gudra, atjautīga dažādu nebeidzamu izgudrošana, viltīgi šķelšana, zobalgā. Apkārtējie no viņas bīstas, un ne jau velti... Malvolio mēģina apmācīt Mariju Olivijai un saņem bārgu atmaksu. Tur, kur aktrise ieguvisies un iedzīvojusies Marijas jūtās un domās, tur tēls iegūst vispilnīgāko un visspēcīgāko skanējumu, un uz skatuves redz spilgtu cilvēcsku raksturu. Bet lomā ir dažas atsevišķas vietas, kas vēl nav guvušas pienācīgu izvērtējumu un slēpējumu. Tādu iespaidu atstāj Marijas ierašanās uz skatuves pirmajā cēlienā, kad viņa nav tik dzīvespriecīga un liksma, kā to pilnīgi pamatoti varētu gaidīt. Tad vēl — kādām jābūt Marijas attieksmēm pret Oliviju? Viņa nav vienaldzīga vērotāja, Olivijas sirdsraudzene un laika kavētāja, kas nedomā un neinteresējas ne par ko citu, Marija garīgi ir daudz pārkāpa par savu kundzi un, protams, visbiežāk izturas pret to ironiski.

Daudzīes skati, kuros E. Bramberga sniedz patiesām spožu tēlojumu, liecina, ka aktrise atrodas uz pareizā ceļa un ka Marijas lieliskais tēls turpmāk gūs dziļu un interesantu skatavīsu atvērdojumu.

Neraugoties uz to, ka Šekspīrs Olivijas tēlā ietvēris daudz tukšas koketerijas, tomēr nevar noņemt viņai jūtas, dzīvas un dabiskas krāsas. Viņa ir īpatnēji pievilcīga, daļa un gudra. Aktrise Vilma Lasmane, kurai uzticēta šī loma, nav pratusi atrast tai vajadzīgās nianšes. Aktrise nav atradusi arī lomas "otro plānu" un padarījis tēlu nabadzīgāku. Neizņemama Olivijas tēlā tās prātu un iekšējo grācizīti, aktrise nav atradusi attaisnojumu Olivijas rīcībai (it īpaši ainas ar Violu). Aktrise izveidojusi lomu vienā krāsā, reizēm viņa gluži vienkārši pozē un ieslīgst primitīvismā.

Par vienu no visveiksmīgākajiem izrādē jāatzīst Malvolio tēls Latvijas PSR nopelniem bagātā mākslinieka Luija Smita sniegtā. Malvolio ir viltīgs, liekulīgs karjerists. Viņš ir visa jautrā, nemākslotā, priecīgā lenaidnieks. Malvolio ideāls — kļūt par slavenu un bagātu vīru. Luijs Smita noraksturojis Malvolio kā pedantisku un egoistisku liekuli. Aktieris parāda, ka zīm "tikumības" maskas. Malvolio slēpj neremdināmu godkāribu, naudas un varas slāpes. Malvolio Luija Smita tēlojumā ir mulkīgs, aprobežots cilvēks. Un tas dod iespēju Marijai un citiem dzēlīgi pazoboties par viņu. Malvolio lomā ir ļoti grūta aina — ar vēstuli dārzā. Aktieris norunā garu monologu, kas ir ļoti komisks tāpēc, ka pati Malvolio patiešām tic tam, kas norisinās apkārt, tic, ka Olivija mīl viņu, tic, ka viņš ir neparasts, izcilis cilvēks. Mizan scena šajā vietā veidota ļoti skopīgi un lakoniski, taču aktiera iekšējā darbība ir tik piesātināta, dinamiska, ka skatītājs nemaz nepamana, cik ilgi viss turpinās, viņu pilnīgi tur savā varā tas, kas norisinās uz skatuves. Luijam Smitam ir ļoti izteiksmīga seja, kurā spoguļi atklājas visas viņa jūtas un pārdzīvojumi. Aktieris tik labi veido šajā ainā savu lomu, tāja ir tik daudz komisma, ka lieki šķiet visi režijas iespraustie izskaistinājumi, kas radušies it kā no bailēm, ka aina nebūs pietiekami smieklīga. Pārāk bieži maina stāvokli sers Tobijs, Endriju Egučiķis, Fabians un āksts, kurj no vēro Malvolio. Tas vienīgi novirza skatītāja uzmanību no Malvolio.

Visumā pareizi sers Tobija Belča lomu tēlo A. Mičelsons. Interesantu Endriju Egučiķi figūru radījis jaunais aktieris Alfons Kapaks.

Izrādē piedalās ne mazums jaunu aktieru. Sebastiana loma uzticēta H. Lepinam. Viņam ir teicamas skatavīskas dotības viņš visu dara pareizi. Bet brīžiem jaunais aktieris it kā tiksmīnās ar sevi, pozē. Trūkst iekšējās koncentrētas Fabiana lomā aktierim V. Vē-

jam. Viņš ne vienmēr skaidri izprot savu scenisko uzdevumu.

Labī Orsino tēlo Kārlis Ādernieks. Cauri augstā stilā izteiktajiem Orsino spriedējumiem, cauri viņa fražainībai izlaužas šā cilvēka rakstura dabiskās iezīmes. Viņš ir pievilcīgs, lirisks, smalki izjūt visu skaisto. Var saprast, kāpēc tāda viengabalaina dabas jaunava kā Viola spējis tik dedzīgi iemīlēties viņā.

Šekspīra lugās ākstiem parasti ietādīta ļoti svarīga, atbildīga vieta. Viņi ir gudri cilvēki, daudz gudrāki par tiem, kurus viņiem nākas uzjautrināt, smidzināt. Zem āksta maskas slēpjas dziļi raksturi ar saviem pārdzīvojumiem un sapņiem. Arī komēdijā "Divpadsmitā nakts" āksts ir viens no galvenajiem personāžiem. Viņa uzdevums ir ne tikai daudz smidzināt apkārtējos, cik paust lielas domas, ko viņam liek izteikt autors. Tautas parunas, sentences, tautas humors un asprātības padara āksta tēlu par vienu no vispievilcīgākajiem lugā.

Āksta Festa lomu tēlo Kārlis Valdmanis. Un, manuprāt, aktieris šajā lomā piedzīvojis neveiksmi. K. Valdmanis ļoti dzied, teicami pārvietojas uz skatuves, bet tas vēl ir par maz. Viņa sniegtā ākstam trūkst iekšējā siltuma, aktieris nav atradis nepieciešamās emocijas, kas padarītu šo tēlu patiešām dzīvu. Liekas, ka K. Valdmanis tēlo savu lomu bez mīlestības, bez aizrautības, dažkārt pat garlaikodamies. Viņš ietvēris lomā lieku smagumu, atnēmis tēlam tā veiklo asprātību, kas šķīl dzirksti, smalko, vērgo prātu. Rodas iespāids, ka šī loma aktierim nav piemērota, neatbilst viņa dotībām, kas daudzkārt teicami pārdodas citos sarežģītos skatuves tēlos.

Uzdevumu inscenējuši režisori — Latvijas PSR tautas māksliniece F. Ertnera, Latvijas PSR nopelniem bagātā māksliniece O. Krēslīne un M. Tetera. Jāatzīst, ka režijas plānā izrādē atrisināta pareizi, spilgti, izteiksmīgi. Aktieriem radītas ērtas, dabiskas mizanscenas (atskaitot ainu dārzā). Ļoti labi režisori izveidojuši ainu otrā cēliena sākumā (pie Orsino), ainu viņa pagrabā, izrādes noslēgumā.

Sajā uzdevumā bija daudz kardinālu lomu ieslīdēt ārējā teatralitātē. Bet teātris, režisori izraudzījās pareizo ceļu — atklāt raksturus, luga, iedeju ar tēlu dziļi motivētas iekšējās dzīves palīdzību. Un tikai kā pagātnes aizrautības pēdas izrādē dažreiz vēl pāvīd tādēļ tēlojuma panēmieni, kas domāti tikai skatītāju piesaistīšanai, nav iekšēji motivēti (sers Tobija Belča uzņemšana uz skatuves pēdējā cēlienā).

Šekspīra komēdijās "Divpadsmitā nakts" uzdevumam jābūt par teātra repertuāra nozīmīgu sastāvdaļu. Tāpēc Dailes teātrim visaugstāko prasību gaismā jānovērtē savs darbs, stingri jāvērtē pret visiem tajā vēl esošajiem trūkumiem un jāpārvar tie, jāatbrīvo izrādē no nejausā un liekā.

PAR SKATUVES MĀKSĻAS TĀLĀKU PACĒLUMU

Sakarā ar K. S. Staņislavskas jaunrades mantojumam veltītās diskusijas rezultātiem

(Nobeigums)

Iemācīties izmantot Staņislavskas sistēmu kā līdzekli, kas sekmē socialistiskā realisma principu realizāciju teātrī, skatuves mākslinieku un režisoru profesionālās meistarības celšanu — tāds ir viens no svarīgajiem teātra mākslas darbinieku uzdevumiem mūsu zemē.

Padomju teātra darbinieks atrod Staņislavskas mantojumā atbildes uz daudzām ļoti svarīgiem savas profesijas jautājumiem. Viņš mācās no Staņislavskas skaidru un lietderīgu, mērķim atbilstošu izrādes kompozīciju, teātra izteiksmes līdzekļu pārdomātu izmantošanu, prasmi pakļaut katru detaļu lūpas idejiskajai jēgai, atklāsmel. Viņš mācās pirmsindas režisora meistarību.

Pievēršoties teātra jaunrades kolektīva audzināšanas jautājumiem, padomju teātra darbinieks atrod Staņislavskas un Nemiroviča-Dančenko pieredzi liecības paraugus šim ārkārtīgi svarīgajam darbam, ar kuru Maskavas Akademiskā Dailes teātra dibinātāji sāstīja kuru katru teātra prakses konkrētu uzdevumu. «Kārtība, disciplina, etika un pārējais mums vajadzīgi ne tikai lietas vispārējām interesēm, bet lielāko tiešu mūsu mākslas un jaunrades mākslinieciskajiem mērķiem», — norādīja Staņislavskis, kurš vairākkārt uzsvēra, ka aktierim ir viņš ir mīļotājam, drīz, nav pieejamas lielas domas un katliņi uz skatuves. «Etika» ir viena no svarīgākajām «sistēmas» sastāvdaļām, bez kuras nav iespējama tās pilnvērtīga pielietošana.

Rūpes par jauno aktieru un režisoru audzināšanu, atbildības pilna izturēšanās katrā gadījumā, kad izrādē jāiekļauja jauns tēlotājs, visstingrākā kontrole par kārtējo repertuāra kvalitāti, saimnieka uzmanība pret ikvienu «sīkumu» teātra darba dzīvē — tādas ir mācības, ko sniedz Staņislavskis un Nemiroviča-Dančenko.

Staņislavskis un Nemiroviča-Dančenko ar ārkārtīgi lielu interesi izturējās pret katru jaunu pasākumu mākslā, labprāt

deva tālāk savas zināšanas un pieredzi padomju teātra darbinieku ļoti lielajai armijai, vērtīgi uzklājusi kritikas balsi. Diemžēl, šo tradīciju aizmirsusi daži teātra meistari, kuri samierinās ar savu atšķirību, pilnīgo noslēgumu, kuri negrib uzklaustīt kritiku un dažkārt neļāvēlīgi izturas pret savu biedru jaunrades panākumiem mākslas laukā.

Mākslinieki, kas apmierinājušies ar sasniegto, nenovēršami apstāst, beidz būs par māksliniekiem un kļūst par mīļotājiem mākslā; teātra kolektīvi, kas strādā «na vecam», parasti pazaudē skatītāju cieņu. Iet vienā soli ar dziļi — tas padomju teātra darbiniekiem nozīmē nemīlīgi mācīties — apgūt marksistiski leninisko teoriju, padarīt bagātīgākas «savas zināšanas» par dzīvi, savu jaunrades pieredzi, meistarību.

Pagājušī trīspadsmit gadi kopā K. S. Staņislavskas nāves dienas.

Sajos gados pirmo reizi publicētas daudzas ļoti svarīgas J. V. Staļina izteiktās domas par literatūru un mākslu, «doti Staļina ģenitālie darbi» (VK(b)P Vēsture. Isais kurss) un «Marksisms un valodniecības jautājumi», publicēti mūsu partijas vēsturiskie dokumenti par ideoloģiskajiem jautājumiem, visbeidzot, partijas prešes raksti, kas vēstīti padomju teātra konkrētām parādībām, ļoti svarīgiem uzdevumiem. Šajā laikā sorīdi padomju teātris nostāigājis garu attīstības un pilnveidošanās ceļu. Partijas gudro norādījumu iedvesmoti, mūsu aktieri un režisori radijuši ne mazums spēlētu, idejiskā un mākslinieciskā ziņā pilnvērtīgu darbu, kas atspoguļo padomju sabiedrības dzīvi tās pakāpeniskā uz priekšu ejošajā attīstībā.

Saprotams, ka vienīgi biedra J. V. Staļina darbu un partijas dokumentu gaismā un uz to pamata var sekmīgi atrisināt padomju teātra mākslas pieredzes pētīšanas un vispārīnāšanas K. S. Staņislavskas mantojuma tālākas radošās attīstības uzdevumu.

Notikusi diskusija vēlreiz parādīja, cik nopietnus uzdevumus teātra prakse izvirza teoretiskās frontes darbiniekiem — filozofiem, kas risina estētikas

problemas, mākslas zinātniekiem. Zinātnisku apgalvojumu gaida ļoti svarīgas, socialistiskā realisma problēmas, attiecinot to uz teātra mākslu. Šā uzdevuma atrisināšanai jāpakļauj arī Staņislavskas mantojuma jautājumu pētīšana, attīstīšana un teoretiska izpāršana, tās lielās pieredzes vispārīnāšana, ko uzkrājis padomju daudzgadu teātris, piekļūstot «sistēmai». Šī ievērojamā pieredze, starp citu, uzvedina uz domām, ka nobriedusi nepieciešamība kritiski pārskatīt terminoloģiju, kas lietota Staņislavskas darbos. Šī terminoloģija, kurai bija tīri praktisks, «darba» raksturs, daudzdzīdā ziņā ir nepilnīga, tā nepilnīgi atspoguļo jēdzienu būtību, un tāpēc to vajag precizēt, atsevišķus terminus aizstāt ar jauniem, kas atbilstu marksistiski leniniskās estētikas garam un terminoloģijai.

V. I. Nemiroviča-Dančenko 1943. gadā norādīja, ka K. S. Staņislavskas izstrādātā «sistēma», ieskaitot arī fiziskās darbības metodi — šis «mūsu realistikā mākslas analitiskais pamats» — radīta, «lai izvairītos no štampienu, «priekšnesumiem, nepatīcīguma». Tā «izveido darba pirmo daļu. Otru — kā strādāt, veidojot tēlu — viņam neizdevās paveikt. Viņš nomira, neuzrakstījis grāmatu par darbu lomas veidošanu» (V. I. Nemiroviča-Dančenko sarunas ar «Pika dāmas» režijas vadītājiem, diriģentu un galvenajiem tēlotājiem stenogramā, Staņislavskas un Nemiroviča-Dančenko vārdā nosauktā teātra arhīvs).

Aizbildīt šo «otru daļu», kas izkaisīta pa daudzām stenogramām un darbiem, kas glabājas arī mutvārdu mantojumā, un, diemžēl, līdz šim laikam nav sistematizēta, ir atbildīgs pienākums, kurš uzticēts un jāveic K. S. Staņislavskas sekotājiem un vispār jau viņa skolniekiem Maskavas Dailes teātrī kuru rokās tieši nodots šis lielās vērtības. Ļoti svarīgi jautājumi par aktiera ievērošanu tēlā, par skatuves tēla radīšanu līdz šim laikam palikuši neatrisināti Staņislavskas jaunrades uzskatu gaismā. Mūsu teoretiski un praktiski vēl jopro-

jām pavisam maz risina jautājumus par izrādē, režijas izveidošanu gaskaņā ar Staņislavskas domām, tāpat maz risinātas skatuviskās formas, žanra problēmas.

Visdziļākie pētījumi jāveic arī tadā Staņislavskas mantojuma lomā kā «vārda darbība», kas līdz šim palikusi maz apgaismota, kaut gan tās nozīme teātra teorijā un praksē ir patiešām nenovērtējama.

Beidzot, ir vēl viena «sistēmas» nozare, kas prasa ārkārtīgi nopietnus pētījumus un radošu attīstību. Runa ir par «pārvirzīdējumus» — ļoti svarīgu tezi Staņislavskas mantojumā. Ar šo Staņislavskā mācības tezi saistīto problēmu dziļā pētīšana un radoša attīstīšana palīdzēs mūsu teātriem sekmīgi atrisināt iejušanos meistarības visvairāgākos jautājumus, dos iespēju ražēni veikt sarežģīto jaunrades uzdevumu par pārdzīvojumu patiesuma un istuma organisku apvienošanu ar idejisko tendenciozīti jaunradē — uzdevumu, kas izvirzījis ikvienam socialistiskā realisma mākslas darbiniekam.

Sevišķi svarīgs un aktuāls ir arī jautājums par mūsu teātra kritiku, kas vēl aizvien maz izmanto K. S. Staņislavskas un V. I. Nemiroviča-Dančenko mantojumu. Prakse liecina, ka teātra kritiķi, teātra zinātnieki, kuru darbība ievērojamā mērā ietekmē teātra jaunrades darbu savā vairākumā nepārzina šo mantojuma pamatus, vāji orientējas «sistēmā», par aktieru jaunrādī sorīz kā dilemtanti. Ārkārtīgi maz vēribas vēlti K. S. Staņislavskas un V. I. Nemiroviča-Dančenko jaunrades mantojuma propagandā mūsu speciaļo augstāko mācību iestāžu teātru zinātnes fakultāšu mācību praksē, tāpat darbā, ko veic PSRS Zinātņu akadēmijas Mākslas vēstures institūts, sagatavojot teātra zinātnieku kadrus. Ārkārtīgi šauri ir teātra zinātnieku loks, kuri risina problēmas, kas saistītas ar K. S. Staņislavskas un V. I. Nemiroviča-Dančenko mantojuma pētīšanu un ar tā izlietošanu mūsdienu padomju teātra praksē. Tāds stāvoklis nepavisam nepalīdz izvērst pilnvērtīgu šīs mācības propagandu, nepalīdz izstrādāt to tālāk, izēlot no marksistiski leniniskās estētikas pozīcijām.

Jādoma, ka diskusija būs kļuvusi par nopietnu stimulu Visvienības Mākslas lietu komitejai, tāpat arī Kinematogrāfijas ministrijai noorganizēt K. S. Staņislavskas un V. I. Nemiroviča-Dančenko jaunrades principu sistematisku propagandu.

Liela atbildība gulstas uz Maskavas Dailes teātra meistariem — savu skolotāju jaunrades principu mantiniekām. Plānveidīgi zinātniski pētīt viņu mantojumu, plaši un vispusīgi popularizēt to, sniegt tālāk savu jaunrades pieredzi citu teātru kolektīviem ir Maskavas Akademiskā Dailes teātra tiešais pienākums.

Sistematiski propagandēt Staņislavskas un Nemiroviča-Dančenko jaunrades idejas ir laikraksta «Sovetskoe Iskusstvo» un žurnāla «Teatr» tiešais pienākums.

Var uzskatīt, ka tagad ievērojamā mērā atrisināts viens no diskusijas galvenajiem uzdevumiem — K. S. Staņislavskas mantojuma idejisko pamatu noskaidrošana, šā mantojuma sagrozījumu un vulgarizācijas kritika.

Diskusijas pozitīvais rezultāts ir arī tas, ka notikusi zināma pavirzīšanās uz priekšu K. S. Staņislavskas jaunrades ideju propagandā, kurai ir liela nozīme padomju teātra dzīvē. Tagad jau ir pilnīgi skaidra sabiedriskā domas neatlaidīgā prasība: vistuvākajā laikā padarīt par vispārāko lasītāju masu leģumam K. S. Staņislavskas un V. I. Nemiroviča-Dančenko literāro mantojumu, sakārtot un publicēt viņu mēģinājumu stenogramas, arhīvus, kas glabājas neizmantoiti, materiālus, kas atrodas privātpersonu rokās. Vadošā vieta šajā pasākumā jāņem PSRS Zinātņu akadēmijas Mākslas vēstures institūtam, Maskavas Akademiskajam Dailes teātri un Viskrievijas teātra biedrības jaunrades kabinētiem.

K. S. Staņislavskas mantojuma praktiskā apgušana, teoretiskā izstrādāšana un radošā attīstība jāpakļauj uzdevumam likvidēt nopietnos trūkumus, kas sastopami teātra darbā, uzdevumam izkopt tālāk teātra darbinieku meistarību; tam visam jāsekmē skatuves mākslas jauns uzplaukums mūsu zemē, padomju teātra klāsiskās darbu radīšana.

NEATLIEKAMS UZDEVUMS

rija veidošanu, autoram jāpiesaista režisors, kuram gatavo attiecīgo scenariju. Šāda radoša sadraudzība nodrošinās autoram režisora aktīvu palīdzību un nekavējoties dos scenārijam noteiktu kinematogrāfisku virzienu.

Ž. Jevzoviča,
Rīgas kino studijas redaktore

iznāk vienreiz nedēļā. Iedzīvotāji: **A. Balodis** (atbildīgā redaktora v. i.), **A. Grigulis**, **N. Grīnfelds**, **K. Krūmiņš**, **A. Lapīns**, **A. Sakse**. Redakcijas adrese: 1997. Runas stundas no plkst. 10—14. Numurs maksā 40 kap. Abonēšanas maksa Rbl. 20.80 gadā. Abonentus pieņem «Preses anviēnība» Rīgā, Kirova ielā 41/43. Latvijas laikrakstu un žurnālu izdevniecība Rīgā, Blaumana ielā 38/40. Iespiests Latvijas PRRT 1. tipografijā, Blaumana ielā 38/40. JT 31700